

INTERPRETATIE VAN INTEGRATIE

Een verkennend onderzoek naar de consistentie van politieke partijen in het integratiedebat

Marieke Schouten
3210022
Masterwerkstuk
Onder begeleiding van dhr. W. de Graaf

Universiteit Utrecht
Communicatiestudies
april t/m juli 2009

'Integratie staat zo dicht bij de mensen, dat het ze echt oprecht raakt.'
E. van der Laan, minister van Wonen, Wijken en Integratie

Voorwoord

Het stuk dat hier nu ligt, is het resultaat van een lange zoektocht. Een zoektocht naar een onderwerp dat mij lag, naar de juiste vraagstelling en naar de juiste manier om de vraagstelling uit te werken. Ik ben meerdere keren van onderwerp en insteek veranderd, teksten zijn geschreven, verwijderd, weer toegevoegd en herschreven. Kortom: het was een puzzelwerk dat scriptie schrijven heet.

Mijn interesse ligt op het gebied van corporate communicatie, en dan ben ik vooral geïnteresseerd in vraagstukken over identiteit en imago. Ik wilde dan ook graag dat mijn scriptie een relatie had met deze onderwerpen. Op het eerste gezicht lijkt dit stuk daar weinig mee te maken te hebben, maar voor mij toont het aan dat deze onderwerpen eigenlijk onbegrensd zijn. Ze komen in elk werkgebied terug, ook in de politiek. Bij hun zoektocht naar wat ze nu onder het begrip integratie verstaan, komen politieke partijen vooral zichzelf tegen. Het is een zoektocht naar hun eigen identiteit, maar daarbij moeten ze ook rekening houden met hun imago. Politieke partijen zijn immers erg gevoelig voor de perceptie van het grote publiek. Want zonder het grote publiek kunnen politieke partijen niet bestaan!

Ik heb dus de grenzen van het vakgebied corporate communicatie verkend, maar ik heb ook mijn eigen grenzen verlegd. Ik ben in de wereld van het integratievraagstuk gedoken, een wereld die voor mij compleet nieuw was. Dat maakte het schrijven van deze scriptie voor mij extra interessant.

Het was een bijzondere ervaring en ik wil Willibrord de Graaf dan ook hartelijk danken voor zijn begeleiding en zijn vermogen om mij telkens weer de goede kant op te sturen.

Marieke Schouten
Delfgauw, juli 2009

Inhoudsopgave

	Blz.
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Interpretatie van integratie door de jaren heen	7
2.2 Tekst en context: Critical Discourse Analysis	8
2.2.1 <i>Theorie van Fairclough</i>	9
2.3 Relevantie	10
3. Politieke partijen	11
3.1 Verantwoording keuze	11
3.2 CDA	11
3.2.1 <i>Uitleg CDA van kernwaarden van de rechtstaat</i>	12
3.3 PvdA	13
3.3.1 <i>Uitleg PvdA van kernwaarden van de rechtsstaat</i>	13
3.4 VVD	14
3.4.1 <i>Uitleg VVD van kernwaarden van de rechtsstaat</i>	15
3.5 PVV	15
3.5.1 <i>Uitleg PVV van kernwaarden van de rechtsstaat</i>	16
3.6 GroenLinks	16
3.6.1 <i>Uitleg van GroenLinks van kernwaarden van rechtsstaat</i>	17
3.7 Vergelijking	17
4. Politieke partijen en hun ideeën over integratie op papier	20
4.1 CDA	20
4.1.1 <i>Verkiezingsprogramma</i>	20
4.1.2 <i>Website</i>	21
4.1.3 <i>Publicatie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA</i>	21
4.2 PvdA	22
4.2.1 <i>Verkiezingsprogramma</i>	22
4.2.2 <i>Website</i>	23
4.2.3 <i>Integratieresolutie</i>	23
4.3 VVD	24
4.3.1 <i>Verkiezingsprogramma</i>	24
4.3.2 <i>Website</i>	25
4.3.3 <i>Notitie Immigratie en integratie</i>	25
4.3.4 <i>Publicatie van de Teldersstichting</i>	26
4.4 PVV	26
4.4.1 <i>Verkiezingsprogramma</i>	26
4.4.2 <i>Onafhankelijkheidsverklaring</i>	27
4.4.3 <i>Klare wijn</i>	27
4.4.4 <i>Immigratieplan</i>	28
4.5 GroenLinks	29
4.5.1 <i>Verkiezingsprogramma</i>	29
4.5.2 <i>Website</i>	29
4.5.3 <i>Integratienotitie</i>	29
4.6 Vergelijking	30
5. Debat	32
5.1 Keuze debat	32
5.2 Beperkingen	32
5.3 Immigratie	33
5.3.1 <i>CDA</i>	33
5.3.2 <i>VVD</i>	35
5.3.3 <i>PVV</i>	36

5.3.4	<i>GroenLinks</i>	37
5.3.5	<i>Vergelijking</i>	38
5.4	<i>Doelgroepenbeleid/Wanneer is iemand Nederlander?</i>	38
5.4.1	<i>PvdA</i>	38
5.4.2	<i>GroenLinks</i>	40
5.4.3	<i>Vergelijking</i>	42
5.5	<i>Straffen</i>	42
5.5.1	<i>PvdA</i>	43
5.5.2	<i>PVV</i>	43
5.5.3	<i>GroenLinks</i>	46
5.5.4	<i>VVD</i>	47
5.5.5	<i>Vergelijking</i>	47
6.	<i>Consistentie</i>	48
6.1	<i>CDA</i>	48
6.1.1	<i>Participatie</i>	48
6.1.2	<i>Beperken van huwelijksmigratie</i>	48
6.1.3	<i>Wederkerigheid</i>	49
6.2	<i>PvdA</i>	49
6.2.1	<i>Participatie/emancipatie/actief burgerschap</i>	50
6.2.2	<i>Gemeenschappelijke waarden</i>	50
6.2.3	<i>Tegengaan van spanningen en conflicten</i>	50
6.3	<i>VVD</i>	51
6.3.1	<i>Participatie/gedeeld burgerschap</i>	51
6.3.2	<i>Beperken van immigratie</i>	51
6.4	<i>PVV</i>	52
6.4.1	<i>Beperken van immigratie</i>	53
6.4.2	<i>Hoe om te gaan met criminele immigranten</i>	53
6.5	<i>GroenLinks</i>	53
6.5.1	<i>Emancipatie</i>	53
6.5.2	<i>Wederkerigheid</i>	54
7.	<i>Conclusie en discussie</i>	55
	<i>Literatuur</i>	56

1. Inleiding

'Ik realiseer mij dat de stand van het integratiedebat uiteindelijk wordt bepaald door hoe de samenleving er tegenaan kijkt en erover spreekt. Er bestaan veel verschillende meningen over wat precies het probleem is en waar het naar toe moet.' Dat zei Eberhard van der Laan in december 2008 in zijn eerste debat als minister van Wonen, Wijken en Integratie met de Tweede Kamer. En daarmee raakt hij de kern van de zaak. Door de jaren heen is er veel gezegd over het integratiebeleid. Er is onderzoek naar gedaan, er zijn beleidsstukken over geschreven en er is vooral heel erg veel over gediscussieerd. Maar integratie is en blijft een vaag begrip.

Na de publicatie van het essay 'Het multiculturele drama' van Paul Scheffer in 2000, kwam er een debat op gang over het integratiebeleid. Shadid (2008) stelt: 'Volgens de media zou het debat onder andere geslaagd zijn, omdat de fractieleiders van de politieke partijen nu duidelijk hebben aangegeven wat integratie nu eigenlijk inhoudt', maar volgens Shadid zelf was dat helemaal niet het geval. 'De een zegt integratie en bedoelt assimilatie, terwijl de ander in dat kader meer verwijst naar pluralisme, met of zonder expliciete vermelding van 'het behoud van eigen cultuur en identiteit.'

Er bestaan dus veel interpretaties van het begrip integratie. Vaak wordt integratie ook in één adem genoemd met andere onderwerpen, zoals huwelijksmigratie, onderwijs, huisvesting, discriminatie, criminaliteit en normen en waarden. Ondanks de breedte van het onderwerp valt er wel een algemene opvatting in het integratiedebat te ontdekken. Die is door de jaren heen sterk veranderd, maar de huidige algemene opvatting is dat immigranten 'mee moeten doen met de samenleving'. Ze moeten de taal leren, aan het werk en de Nederlandse normen en waarden overnemen.

Binnen deze algemene opvatting zitten weer verschillen tussen de diverse politieke partijen. Dat heeft natuurlijk vooral te maken met de geschiedenis en de ideologie van de politieke partijen.

Maar hoe consistent zijn partijen in hun opvattingen over integratie? Blijven zij in een debat stevig aan hun eigen standpunten vasthouden? Of zijn hun opvattingen in de praktijk heel anders dan dat zij op papier hebben gezet? En passen hun standpunten wel bij hun eigen ideologie?

Het is belangrijk dat politieke partijen consistent zijn in dit debat. Consistentie zorgt voor geloofwaardigheid. En niets is voor politieke partijen zo belangrijk als geloofwaardigheid. 'Vooral politici zijn erg gevoelig voor de percepties onder het grote publiek, simpelweg omdat men weet dat 'indrukken' over hun prestaties uiteindelijk meegenomen zullen worden in het kishokje, waar besloten wordt over de continuering van hun politieke bestaan.' (Van Riel, 2003) Daarnaast is consistentie in dit specifieke debat belangrijk, omdat het integratiedebat een zeer breed en ingewikkeld debat is, dat veel mensen raakt. En als politieke partijen niet eenduidig zijn, maakt dat het veel moeilijker voor de burger om het debat te volgen.

In dit stuk ga ik in op de achtergrond en ideologie van vijf politieke partijen. Vervolgens kijk ik welke standpunten deze politieke partijen in verkiezingsprogramma's, nota's en op hun websites innemen over integratie. Tot slot analyseer ik een debat over het integratievraagstuk om te kijken hoe hun standpunten tot uiting komen.

Door inzichtelijk te maken hoe consistent politieke partijen zijn in dit debat, hoop ik een bijdrage te kunnen leveren aan het verduidelijken van het integratievraagstuk.

2. Theoretisch kader

De interpretatie van het integratievraagstuk is in de loop der jaren diverse malen ingrijpend veranderd. Volgens Snel & Scholten (2005) komt dat doordat er sprake is van verschuivende beleidsframes. Oftewel: onze normatieve opvattingen van waaruit wij het probleem waarnemen en interpreteren, zijn sterk aan verandering onderhevig. Die veranderende opvattingen zijn goed terug te vinden in de rapporten die de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) de afgelopen decennia over integratie heeft gepubliceerd.

2.1 *Interpretatie van integratie door de jaren heen*

In 1970 publiceerde de WRR de 'Nota Buitenlandse werknemers'. De hoofdgedachte van dit stuk was dat immigranten hier tijdelijk zouden zijn. Daarom moesten zij hun identiteit behouden en hun kinderen moesten de taal van het herkomstland leren. Integratie was niet gewenst, want dat zou de terugkeer belemmeren.

Een omslag vond plaats rond 1980. Terugkeer van immigranten bleef uit; in plaats daarvan kwamen hun familieleden over om zich hier te vestigen. In 1979 kreeg het ministerie van Binnenlandse Zaken een coördinerende rol in het minderhedenbeleid. De WRR bracht het rapport 'Etnische minderheden' uit (1979) en in 1983 formuleerde het kabinet nieuw beleid in de 'Minderhedennota'. De gedachte dat integratie met behoud van eigen identiteit kon plaatsvinden werd nu niet meer in verband gebracht met het uitzicht op terugkeer, maar op de gedachte dat een sterke, eigen identiteit, die door de omringende samenleving geaccepteerd wordt, integratie bevordert (Spijkerboer, 2007). Integratie werd gedefinieerd als groepsgewijze emancipatie van minderheden (Snel & Scholten, 2008).

Rond 1990 werd een volgende wending gemaakt in het integratiebeleid. Men beseftte dat niet alleen de komst van bepaalde groepen permanent was, maar dat immigratie op zich een permanent fenomeen werd (Snel & Scholten, 2008). De WRR publiceerde in 1989 het rapport 'Allochtonenbeleid', in 1994 gevolgd door een beleidsstuk van de regering: de 'Contourennota Integratiebeleid Etnische Minderheden'. De sociaal-culturele aspecten van integratie verschoven naar de achtergrond en het accent kwam te liggen op sociaal-economische participatie. Het leidende beginsel werd nu burgerschap, dat wil zeggen een keuze voor blijvende deelname aan de Nederlandse samenleving met alle daaraan verbonden rechten en plichten (Spijkerboer, 2007).

Het werd in de jaren erna steeds duidelijker dat 'de immigratie niet alleen doorging, maar ook steeds meer een divers karakter kreeg door de komst van asielzoekers uit alle delen van de wereld. Dit alles betekende dat de Nederlandse samenleving steeds meer te maken kreeg met culturele diversiteit' (Snel & Scholten, 2008). In 2001 bracht de WRR het rapport 'Nederland als immigratiesamenleving' uit, waarin er op werd gewezen dat Nederland een immigratieland is geworden. In 2002 werd dit rapport gevolgd door de regeringsnota 'Integratie in het perspectief van immigratie'. De nadruk werd gelegd op de samenhang van immigratie en integratie. Als doel van het inburgeringsbeleid gold ondubbelzinnig participatie: 'Het kabinet beschouwt als einddoel van het integratieproces dat elke ingezetene zich binnen de Nederlandse democratische rechtsorde zelfstandig kan staande houden en als burger vrij en onbelemmerd kan participeren in de volle uitoefening van diens burgerrechten en -plichten.' (Spijkerboer, 2007)

In 2002 werd besloten tot een parlementair onderzoek naar het integratiebeleid tot nu toe. In 2004 bracht de Commissie Blok zijn eindrapport uit en concludeerde dat 'de integratie van veel allochtonen geheel of gedeeltelijk geslaagd is'. Deze conclusie werd niet breed gedeeld. Volgens Snel & Scholten (2008) kwam dat doordat er inmiddels een heel andere definitie van het begrip integratie was ontstaan.

Snel & Scholten (2008) vatten deze omslag in drie punten samen:

- Integratie wordt nu meer als een cultureel probleem gezien in plaats van een sociaal-economisch vraagstuk;
- Integratie was een achterstandsprobleem, een vraagstuk van sociale ongelijkheid, maar het wordt steeds meer een probleem van afwijkend gedrag;
- Het integratievraagstuk was primair een probleem van minderheden, maar inmiddels geldt het integratievraagstuk als een probleem van de hele samenleving.

De WRR bracht in 2007 het rapport 'Identificatie met Nederland' uit. Daarin staat dat het *integratievraagstuk* veel meer dan de jaren ervoor een *identiteitsvraagstuk* is geworden. 'Integratie heeft bovendien meer dan vroeger te maken met loyaliteit en kiezen voor Nederland. In steeds bredere politieke en maatschappelijke kring wordt integratie voorgesteld als een *zero-sum game*: migranten moeten kiezen voor Nederland en afstand doen van het land van herkomst of andere loyaliteiten.' (WRR, 2007)

2.2 Tekst en context: Critical Discourse Analysis

Het integratievraagstuk is dus door de loop der jaren verschillend geïnterpreteerd. Volgens Snel & Scholten (2008) komt dat doordat onze normatieve opvattingen sterk aan verandering onderhevig zijn. Wat in de loop der jaren over het integratievraagstuk is gezegd en geschreven, staat niet op zichzelf. De standpunten die werden ingenomen, werden beïnvloed door bijvoorbeeld de tijdsgeest en de bijbehorende normatieve opvattingen, maar ook de kernwaarden en ideologieën van politieke partijen zullen daarbij een rol hebben gespeeld. De tekst werd dus beïnvloed door de context.

Critical Discourse Analysis (CDA) gaat van deze gedachte uit. CDA is een interdisciplinaire studie. Het heeft wortels in de taalkunde, maar zoekt steeds meer de aansluiting bij sociologische theorieën. Het heeft zich ontwikkeld tot een studie naar de relatie tussen taal, tekst en discourse enerzijds en macht en ideologie anderzijds.

Blommaert (2005) haalt Wodak aan als hij het doel van CDA omschrijft: 'The purpose of CDA is to analyse "opaque as well as transparent structural relationships of dominance, discrimination, power and control as manifested in language"'. Blommaert geeft verder aan dat volgens de CDA 'discourse is socially constitutive as well as socially conditioned'.

In het boek 'Methods of Text and Discourse Analysis' (Titscher e.a., 2000) zijn de algemene uitgangspunten van CDA op een rijtje gezet:

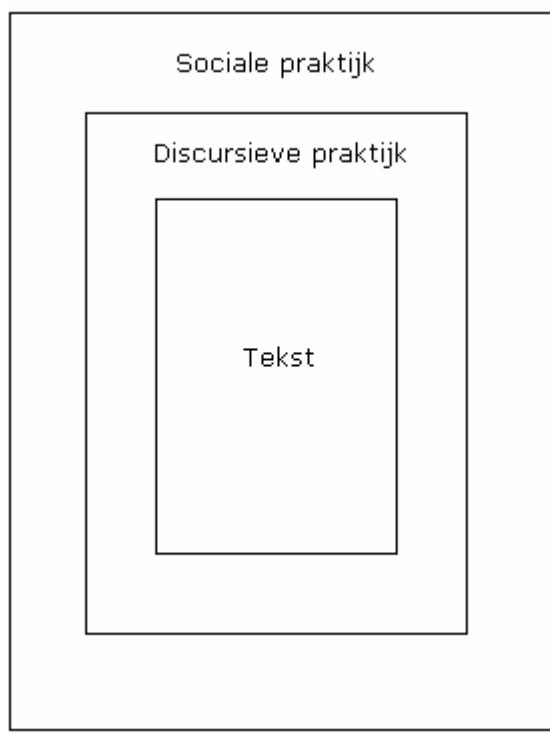
- CDA is geïnteresseerd in sociale problemen en dan vooral in het taalkundige karakter van sociale en culturele processen en structuren. CDA is dus interdisciplinair;
- CDA bestudeert de relatie tussen macht en discourse;
- Cultuur en maatschappij worden gevormd door discoursen, maar geven discoursen tegelijkertijd vorm;
- Taalgebruik kan ideologisch zijn. Om dit te bepalen moeten teksten geanalyseerd worden op interpretatie, ontvangst en sociale effecten;
- Discoursen kunnen alleen begrepen worden door te kijken naar de context. Discoursen zijn niet alleen ingebed in een bepaalde cultuur, ideologie of historie, ze zijn ook gekoppeld aan andere discoursen;
- De koppeling tussen tekst en maatschappij is niet direct zichtbaar, maar verschijnt door een 'bemiddelaar';
- Discourse analyse is interpretatief en verkennend. Kritische analyse betekent een systematische methode en een relatie tussen de tekst en de sociale omstandigheden, ideologieën en machtsrelaties;
- Discourse is een vorm van sociaal gedrag. CDA is een sociaal-wetenschappelijke methode die haar interesses graag expliciet maakt en zich richt op praktische vragen.

CDA richt zich voornamelijk op onderstaande onderzoeksgebieden (Blommaert, 2005):

- Politieke discoursen;
- Ideologie;
- Gender;
- Institutionele discoursen;
- Onderwijs;
- Economische discoursen;
- Advertenties en promotionele cultuur;
- Taalgebruik van de media.

2.2.1 Theorie van Fairclough

Blommaert (2005) noemt de theorie van Fairclough (Discourse and Social Change, 1992a) de meest uitgebreide en ambitieuze poging het CDA concept te theoretiseren. Zijn theorie kan in onderstaand schema worden weergegeven:

Figuur 1: Theorie van Fairclough

Fairclough maakte dit schema om zich het begrip discourse te kunnen voorstellen en te kunnen analyseren. Het schema bestaat uit drie niveaus. Op het tekstniveau gaat het om de tekst an sich en de linguïstische kenmerken. De inhoud en vorm worden hierin geanalyseerd: er wordt bijvoorbeeld gekeken naar het gebruik van metaforen, grammatica, cohesie en tekststructuren. De discursieve praktijk is de link tussen tekst en de sociale praktijk. Op dit niveau wordt het discourse bekeken in haar onmiddellijke omgeving van producent, ontvanger, consument en gebruiker. Er wordt in de analyse gekeken naar speech acts, coherentie en intertekstualiteit. De analyse van het derde niveau, de sociale praktijk, gaat in op de situatie, de institutionele context en de sociale context.

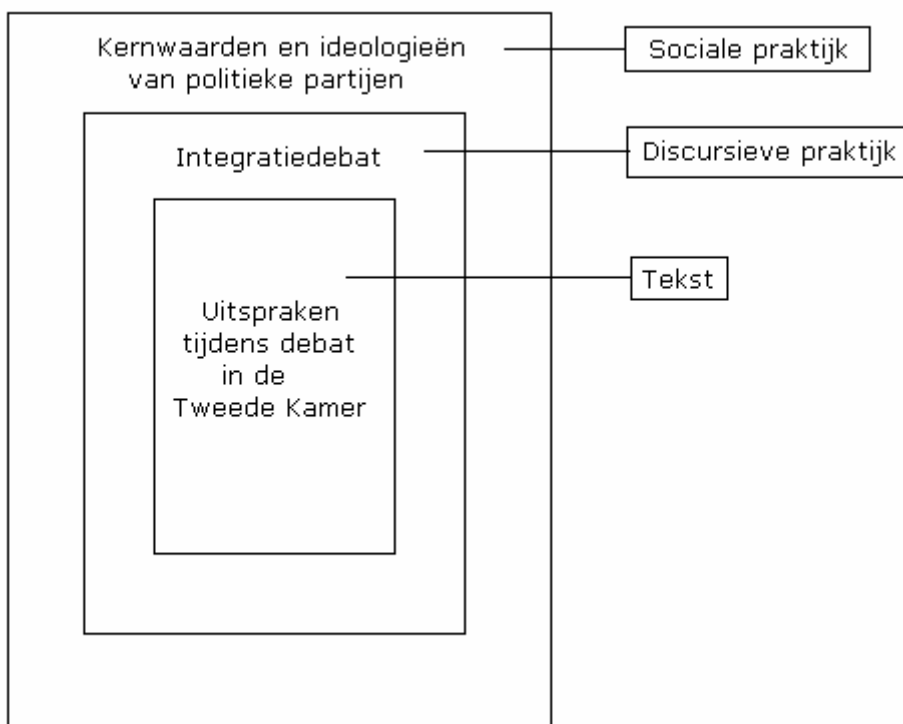
Aan deze drie niveaus voegt Fairclough nog drie verschillende onderzoeksmethodes toe:

- Beschrijven;
- Interpreteren;
- Uitleggen.

Titscher e.a. (2000) leggen deze methodes als volgt uit: 'Linguistic properties are described, the relationship between the productive and interpretative processes of discursive practice and the text is interpreted, and the relationship between discursive and social practice is explained.'

2.3 Relevantie

De Critical Discourse Analysis is relevant als theoretisch kader, omdat het van toepassing is op het onderwerp van dit onderzoek. Een discourse staat nooit op zichzelf, het wordt altijd beïnvloed door de context. Daarom kijk ik in dit stuk niet alleen naar een politiek debat over integratie, maar ook naar de achtergrond van de partijen en naar hun officiële standpunten op papier. De standpunten en argumenten in het debat zouden immers voort moeten komen uit de achtergrond van de partijen en uit wat er op papier is gezet over het integratievraagstuk. Kijkend naar de theorie van Fairclough, kan dit onderzoek in onderstaand schema worden weergegeven.

Figuur 2. Schematische weergave van dit onderzoek

Daarnaast is de Critical Discourse Analysis relevant, omdat die regelmatig wordt gebruikt om te kijken naar politieke discourses.

3. Politieke partijen

Het is ondoenlijk om in deze scriptie elke politieke partij te analyseren. Daarom heb ik ervoor gekozen het aantal te beperken tot vijf politieke partijen: het Christen Democratisch Appèl (CDA), de Partij van de Arbeid (PvdA), de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), de Partij voor de Vrijheid (PVV) en GroenLinks (GL). In dit hoofdstuk wordt de achtergrond en ideologie van deze partijen besproken. Tevens komen de algemene uitgangspunten van de partijen aan bod. Om een vergelijking tussen de partijen te kunnen maken, wordt aan het eind van elke paragraaf aangegeven hoe de partij denkt over de begrippen vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Aan het einde van dit hoofdstuk wordt de vergelijking gemaakt.

3.1 Verantwoording keuze

Ik heb voor het CDA en de PvdA gekozen, omdat zij de twee grootste partijen in Nederland zijn en tevens deel uit maken van de regering. De VVD vind ik interessant om te analyseren, omdat van de partij gezegd wordt dat ze niet zo goed weet hoe ze moet denken over integratie. Tot slot heb ik voor de PVV en GroenLinks gekozen, omdat zij twee uitersten zijn in het integratiedebat. De PVV richt zich vooral op de problemen die integratie met zich meebrengt. GroenLinks heeft juist een positieve mening over integratie en omarmt de multiculturele samenleving.

Ik heb gekozen voor de begrippen vrijheid, gelijkheid en solidariteit, omdat elke bovengenoemde partij aangeeft dat immigranten respect moeten hebben voor de Nederlandse rechtsstaat. In 2008 heeft de Commissie 'Uitdragen kernwaarden van de rechtsstaat' bovengenoemde begrippen aangewezen als de drie kernwaarden die centraal staan in de Nederlandse rechtsstaat. Door te kijken hoe de partijen deze begrippen uitleggen, hoop ik een vergelijking tussen de partijen te kunnen maken.

3.2 CDA

Het CDA werd officieel op 11 oktober 1980 opgericht als gevolg van een fusie van drie oude christelijke partijen, de Christelijk-Historische Unie (CHU), de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) en de Katholieke Volkspartij (KVP). Deze partijen waren de drie grootste confessionele partijen – politieke partijen met een godsdienstige grondslag.

Het CDA is een moderne christendemocratische politieke partij. De christendemocratische stroming komt voort uit het katholicisme en het calvinisme. Deze twee stromingen hadden al in de negentiende eeuw veel gelijke opvattingen over bijvoorbeeld de staat en het onderwijs. Deze overeenkomsten werden in de loop der jaren steeds groter en naarmate zij meer met elkaar gingen samenwerken, begonnen zij samen te vloeien tot één christendemocratische stroming. Het CDA omschrijft de christendemocratie op haar website als volgt: 'Voor de christendemocratie staat de gemeenschap centraal, de samenleving van mensen die elk voor een stukje van de wereld verantwoordelijk zijn. Het gezin, de school, de wijk, de vereniging; zij vormen de ruggengraat van de samenleving.'

De bijbel wordt bij politieke stellingnamen niet aangehaald, maar wordt gezien als een bron van inspiratie voor individuele leden. Bij de partijstandpunten van het CDA spelen vier kernbegrippen, die de kernwaarden van de bijbel vertalen, een belangrijke rol:

- *Publieke gerechtigheid*: een betrouwbare overheid moet op basis van vaste waarden de burger de zekerheid van de rechtsstaat bieden en duidelijke grenzen stellen. Zij moet zich daar ook zelf aan houden. De overheid moet een bestaansminimum garanderen, waarbinnen burgers en hun verbanden hun verantwoordelijkheden kunnen waarmaken;
- *Gespreide verantwoordelijkheid*: de verantwoordelijkheid voor het nemen van beslissingen of het uitvoeren van bepaalde taken daar neerleggen waar deze het beste genomen kunnen worden én zo dicht mogelijk bij mensen, bijvoorbeeld bij het gezin, bij de sociale partners (werkgevers en werknemers), bij particuliere

organisaties in het maatschappelijk middenveld, bij het bedrijfsleven, bij de gemeente, bij het Rijk, enzovoort;

- *Solidariteit*: vraagt om betrokkenheid tussen generaties en tussen arm en rijk. Het laat zien dat mensen boodschap hebben aan elkaar. We leven niet alleen voor onszelf, maar zijn écht mens in relatie tot de ander. De overheid waarborgt de vloeren in de sociale zekerheid en roept burgers en maatschappelijke organisaties op het hunne eraan toe te voegen;
- *Rentmeesterschap*: duidt op de verantwoordelijkheid voor het bewaren van de aarde en van al haar bewoners: mensen, planten en dieren. De natuur is door de Schepper gegeven om ervan te genieten en van haar vruchten te leven, maar ook om deze mogelijkheden intact te laten en te bewaren voor volgende generaties. De overheid moet bevorderen dat mensen zich als goed rentmeester gedragen. De overheid heeft daarnaast haar eigen taak tot rentmeesterschap: het bevorderen van het benutten van gaven en talenten van alle burgers én het op orde hebben van haar eigen financiën.

Hoewel het CDA stelt dat 'de christendemocratie niet te plaatsen is binnen het traditionele links-rechtsschema', wordt het CDA over het algemeen gezien als een partij die centrumrechts in het politieke spectrum in Nederland staat.

3.2.1 Uitleg CDA van kernwaarden van de rechtstaat

De kernwaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit hangen voor de partij nauw met elkaar samen. De kernwaarden zijn met elkaar verbonden en houden elkaar in balans. De partij stelt dat er verschillende accenten gelegd kunnen worden in de rangorde van de kernwaarden, wat kan leiden tot sterk verschillende keuzes. In de optiek van de christendemocratie is een mens geroepen om in vrijheid verantwoordelijkheid te dragen voor de gemeenschap waar hij deel van uitmaakt.

Onder het begrip vrijheid verstaat het CDA verschillende dingen, zoals vrijheid van religie, meningsuiting, onderwijs en persoonlijke levenssfeer. De invulling van deze rechten is volgens het CDA subtiel en luistert nauw. Vrijheid is voor de partij een groot goed, maar tegelijkertijd vindt de partij dat men niet onbeperkt zijn gang kan gaan. Mensen hebben volgens het CDA namelijk een bepaalde verantwoordelijkheid te dragen.

Het CDA gaat uit van de fundamentele gelijkwaardigheid van mensen, ongeacht overtuiging, ras, geslacht, geaardheid, afkomst en/of economische positie. Iedereen is daarbij, met ieder zijn eigen talenten, in eerste instantie verantwoordelijk voor zichzelf, maar in tweede instantie ook voor de medemens, voor de ontwikkeling van de samenleving en voor het natuurlijke leefmilieu. Zolang een groep of persoon niet verzekerd is van daadwerkelijke gelijkwaardigheid zal het CDA onafgebroken ijveren voor het bereiken daarvan.

Het CDA ziet solidariteit in eerste instantie als een opdracht voor burgers en maatschappelijke organisaties. De partij vindt dat van de sterken offers gevraagd mogen worden voor de zwakkeren, in de vorm van zorg en geld. Solidariteit is het inzetten van ieders talenten naar de norm van naastenliefde. Daarnaast vindt het CDA dat de overheid ook een taak heeft op het gebied van solidariteit. De overheid moet vloeren in de sociale zekerheid garanderen.

3.3 PvdA

De Partij van de Arbeid werd op 9 februari 1946 opgericht als fusie tussen de vooroorlogse Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP), de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB) en de Christelijk-Democratische Unie (CDU), aangevuld met individuele katholieken en christelijk-historischen en groepen uit het verzet. De PvdA wilde een 'doorbraakpartij' zijn, een gedachte die tijdens de Tweede Wereldoorlog is gevormd.

De PvdA is een sociaal-democratische partij. De sociaal-democratische stroming komt voort uit het socialisme, een politieke stroming die streefde naar politieke en sociale democratie, gelijkheid en saamhorigheid. De PvdA omschrijft het ontstaan van de sociaal-democratische stroming op haar website als volgt: 'Binnen het socialisme trad in de twintigste eeuw een splitsing op: enerzijds was er de groep die koos voor revolutie en het uitbannen van de godsdienst. De Russische socialist Lenin was leider van deze richting. Daar tegenover stond een groep socialisten die niet in de eerste plaats streefde naar een revolutie, maar veeleer naar een hervorming binnen de maatschappij. Deze hervorming zou op een democratische manier, via het parlement moeten plaatsvinden. Voor haar aanhangers, de sociaal-democraten, werden socialisme en democratie twee onlosmakelijk verbonden begrippen.'

In de sociaal-democratie staan volgens de PvdA de volgende waarden centraal:

- Vrijheid;
- Democratie;
- Rechtvaardigheid;
- Duurzaamheid;
- Solidariteit.

In 2005 kwam de PvdA met een nieuw beginselmanifest, waarin een fatsoenlijke samenleving met gelijke kansen voor iedereen als belangrijkste doel is opgenomen.

Daarnaast worden de volgende beginselen 'in een moderne tijd' genoemd:

- *Solidariteit en saamhorigheid*: Tussen diverse groepen in de samenleving. Tussen arm en rijk, hoog- en laagopgeleid, allochtonen en autochtonen;
- *Nabij bestuur*: De ontwikkeling naar grootschalige en anonieme machtsvorming staat tegenover de toenemende behoefte aan kleinschaligheid en nabije democratie. De sociaal-democratie kiest opnieuw voor een zo lokaal mogelijk bestuur en een zo lokaal mogelijke vertegenwoordiging;
- *Selectieve en duurzame groei*: Een sterke economie is van vitaal belang voor de kwaliteit van het bestaan. Ongeremde economische activiteiten kunnen de kwaliteit van het bestaan echter in de weg zitten. Groei moet daarom selectief en duurzaam zijn;
- *Een veelzijdige democratische rechtsstaat*: De democratische rechtsstaat met haar parlementaire democratie, met het klassieke evenwicht van machten en haar nadruk op grondrechten blijft centraal staan, maar dient een veelzijdiger karakter te krijgen, met meer varianten aan inspraak en bestuur. Daarin schuilt ook een enorm potentieel voor maatschappelijke verandering;
- *Vrijheid als recht*: Vrijheid is geen verdienste maar een recht. Naast het recht om vrij te zijn bepleit de sociaal-democratie voor iedereen de kansen en middelen om iets van die vrijheid te maken. Maar de uitgangspunten zijn niet gelijk en de risico's zijn voor velen groot. Alleen maar kansen bieden, zelfs gelijke kansen, is dus onvoldoende. Mensen hebben ook recht op zekerheid, de zekerheid van een fatsoenlijk bestaan;
- *Gemeenschap als keuze*: Wij pleiten voor een ontspannen samenleving waarin mannen én vrouwen keuzes hebben rond arbeid, zorg, leren en vrijwilligerswerk. Wij verdedigen een vrijzinnige moraal, waarin – tegen de achtergrond van voor iedereen geldende grondrechten – ruimte is voor verschillende levensbeschouwingen, levensstijlen en culturen.

De PvdA wordt gezien als een partij die links in het politieke spectrum staat.

3.3.1 Uitleg PvdA van kernwaarden van de rechtsstaat

Voor de PvdA geldt dat een fatsoenlijke samenleving ontstaat waar vrijheid, solidariteit en verantwoordelijkheid elkaar de hand reiken. Een sterke en democratische overheid speelt daarbij een belangrijke rol.

Vrijheid is voor de PvdA, zoals hiervoor al vermeld, geen verdienste maar een recht. En iedereen moet de kans en de middelen krijgen om iets van die vrijheid te maken. Het bieden van kansen, de spreiding van macht en inkomen en het investeren in kennis zijn nodig om mensen in staat te stellen het beste uit zichzelf naar boven te halen. Daarbij worden steeds keuzes gemaakt. De vrijheid van de één moet worden afgewogen tegen de vrijheid van de ander. Rechten moeten worden afgewogen tegen plichten en vrijheid moet worden afgewogen tegen sociale rechtvaardigheid. Vrijheid hangt voor de PvdA dus sterk samen met solidariteit.

De PvdA legt solidariteit uit als de bereidheid om verantwoordelijkheid te dragen voor het lot van de ander. Solidariteit is voor de partij niet alleen een kwestie van het eerlijk verdelen van de lasten tussen (kans)rijk en (kans)arm, maar ook tussen jongeren en ouderen en tussen de generaties die nu leven en de generaties die straks leven. Het doel is om iedereen een fatsoenlijk bestaan te geven. De overheid speelt daar wat betreft de PvdA een zeer belangrijke rol in.

De partij is er verder 'onwrikbaar' van overtuigd dat alle mensen gelijkwaardig zijn. Er moet ruimte zijn voor verschillende levensbeschouwingen, levensstijlen en culturen, maar voor de PvdA betekent gelijkwaardigheid wederom vooral dat iedereen een gelijk recht heeft op een dusdanig niveau van bestaanszekerheid dat men volwaardig aan de samenleving kan deelnemen.

3.4 VVD

Op 24 januari 1948 werd in Amsterdam de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) opgericht. De VVD is ontstaan uit een fusie van de Partij van de Vrijheid (PvdV) en het Comité-Oud, dat bestond uit ontevreden leden van de Vrijzinnig-Democratische Bond, die samen met de SDAP in 1946 opging in de Partij van de Arbeid.

Zoals uit de naam van de partij en uit die van de voorgangers af te leiden valt, is de VVD een liberale partij. Het liberalisme ontstond in de negentiende eeuw en is een voortvloeisel uit de Franse Revolutie. Het belangrijkste uitgangspunt van het liberalisme is de vrijheid van het individu. Het liberalisme streefde naar vrijheid van meningsuiting en vergadering, vrijheid van vereniging en drukpers en vrijheid van godsdienst en onderwijs.

Ook nu is de individuele vrijheid één van de belangrijkste uitgangspunten van het liberalisme. De Stichting Mens & Politiek zegt daar op haar website het volgende over: 'In het beginselprogramma van de VVD staat dat de partij de individuele vrijheid zeer belangrijk vindt en dat de staat zich niet dient te bemoeien met de individuele vrijheden van haar burgers. De overheid dient wel te zorgen voor de veiligheid van haar burgers.'

Op haar website noemt de VVD onderstaande liberale beginselen. De VVD werkt vanuit deze uitgangspunten:

- *Vrijheid*: Vrijheid van de mens is onmisbaar voor ontplooiing. We bedoelen dan vrijheid op geestelijk, staatkundig en materieel gebied. Deze vrijheid komt ieder mens toe, zonder enige discriminatie. De vrijheid moet zo groot mogelijk zijn. Er zijn wel grenzen aan persoonlijke vrijheid. De vrijheid van de één mag de vrijheid van de ander niet belemmeren. En we moeten oog hebben voor de belangen van toekomstige generaties;
- *Verantwoordelijkheid*: Vrijheid beleef je alleen wanneer je ook besef hebt van verantwoordelijkheid, vinden liberalen. Een mens moet de gevolgen van zijn daden zelf dragen. Kan een mens zichzelf niet redden, dan moeten we helpen. Maar daardoor mag besef voor verantwoordelijkheid niet verdwijnen. Individuele verantwoordelijkheid vinden we ook een onderdeel van menswaardigheid;
- *Gelijkwaardigheid*: Mensen zijn niet gelijk. Wel gelijkwaardig. Iedereen heeft recht op ontplooiing. Iedereen heeft recht op vrijheid in geestelijk, staatkundig en materieel opzicht. Deze rechten zijn ongeacht geestelijke overtuiging, huidskleur,

nationaliteit, seksuele geaardheid, geslacht of maatschappelijke positie. Discriminatie is uit den boze;

- *Verdraagzaamheid*: Verdraagzaamheid is onlosmakelijk verbonden met vrijheid. De ware vrije mens laat ook anderen vrij. Worden grenzen van het maatschappelijk toelaatbare overschreden? Dan moet de overheid ingrijpen. Ook is verdraagzaamheid tussen verschillende groepen noodzakelijk. De VVD verwerpt de klassenstrijd en de terreur van minderheden of meerderheden. We moeten in gemeenschapsverband kunnen leven. Daardoor leven we met een bepaalde gebondenheid. Deze is echter geen beperking. Het is juist een voorwaarde om de vrijheid van iedereen te verzekeren. De overheid bepaalt de mate en vorm van deze gebondenheid. Daarbij moet de overheid een zo groot mogelijke geestelijke, staatkundige en maatschappelijke vrijheid waarborgen voor iedereen;
- *Sociale rechtvaardigheid*: Sociale rechtvaardigheid moet bevorderd worden. Daarmee schept de overheid gelijke kansen voor iedereen. Eventueel verleent de overheid bijstand. Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden. Maar gelijke ontwikkelings- en ontplooiingskansen zijn een liberaal verlangen. De VVD wil ongelijkheid zoveel mogelijk opheffen. Het waren de liberalen die begonnen met de bouw van sociale wetgeving.

De VVD wordt gezien als een partij die rechts in het politieke spectrum staat.

3.4.1 Uitleg VVD van kernwaarden van de rechtsstaat

Individuele vrijheid is in de ogen van de VVD het hoogste goed. Ieder mens heeft recht op vrijheid van meningsuiting en op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, integriteit van het eigen lichaam en zelfbeschikking. Vrijheid is volgens de partij onlosmakelijk verbonden met verantwoordelijkheid. Ieder mens draagt in vrijheid de verantwoordelijkheid voor zichzelf, maar houdt daarbij ook rekening met de vrijheid van anderen en met de vrije samenleving als geheel. De overheid moet zich daarbij dienstbaar opstellen. Bureaucratie en bemoeizucht zijn volgens de VVD een niet te onderschatten bedreiging voor de vrijheid van mensen.

De eigen verantwoordelijkheid houdt voor de partij onder andere in dat iedereen de verantwoordelijkheid heeft in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. Solidariteit houdt voor de VVD in dat mensen tijdelijk een beroep kunnen doen op de staat om in hun levensonderhoud te voorzien. Alleen diegenen die daar om dwingende fysieke of psychische redenen niet toe in staat zijn, mogen rekenen op blijvende ondersteuning. De VVD wil mensen helpen om op eigen benen te staan door goed onderwijs aan te bieden en door mensen niet afhankelijk te maken van de overheid.

Zoals in de vorige paragraaf al is aangegeven, zijn mensen voor de VVD niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. De VVD hecht grote waarde aan de gelijkwaardigheid van man en vrouw, gelovig en niet gelovig, blank en zwart, homo en hetero. Iedereen heeft daarbij recht op ontplooiing en recht op vrijheid in geestelijk, staatkundig en materieel opzicht.

3.5 PVV

In september 2004 splitste Kamerlid Geert Wilders zich af van de VVD. Hij ging als eenmansfractie verder als de Groep Wilders en behaalde bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2006 9 zetels. Na de verkiezingen ging de partij verder als de Partij voor de Vrijheid. De partij beschouwt zich als een liberale partij, maar wordt ook wel als een fortuynistische of extreem-rechtse partij betiteld. De PVV kan in ieder geval aan de rechterkant van het politieke spectrum worden geplaatst.

De partij heeft niet net zoals de andere partijen een aantal kernwaarden of uitgangspunten geformuleerd van waaruit gewerkt wordt. De partij heeft wel een aantal standpunten bekend gemaakt. De meest bekende standpunten zijn anti-islamitisch. Zo staat in het partijprogramma Klare Wijn dat de joods-christelijke en humanistische

traditie/cultuur als dominante cultuur in een nieuw artikel 1 van de Grondwet moet worden vastgelegd. Ook moet er een immigratiestop van vijf jaar komen, mogen moskeeën vijf jaar lang niet worden gebouwd en moet er een preekverbod komen voor buitenlandse imams. Bovendien pleit de partij voor een verbod op de Koran.

Daarnaast heeft de partij de volgende standpunten:

- De belastingen moeten omlaag en de overheid moet krimpen;
- De lidstaten van de Europese Unie dienen zoveel mogelijk soevereiniteit te behouden;
- Er moeten verdere vormen van democratisering komen;
- In de zorg moet de nadruk liggen op toegankelijkheid en menswaardigheid;
- Er moeten hoge minimumstraffen en hogere maximumstraffen komen tegen misdrijven;
- De discussie over het onderwijs dient zich toe te spitsen op een herstel van het curriculum.

3.5.1 Uitleg PVV van kernwaarden van de rechtsstaat

De PVV stelt vrijheid centraal. Onder vrijheid wordt veel verstaan: 'De vrijheid dat je moeder 's avonds veilig over straat kan, de vrijheid dat je van je salaris genoeg overhoudt om aan je eigen gezin uit te kunnen geven, de vrijheid die je hebt omdat je oude dag is veiliggesteld, de vrijheid die er is omdat ons bedrijfsleven weer floreert, de vrijheid die je hebt omdat de regering je gezin beschermt tegen terroristen, de vrijheid van een baan en een goed bestaan, de vrijheid om als land onze eigen beslissingen te nemen.' (Onafhankelijkheidsverklaring PVV, 2005). De partij ziet vrijheid van meningsuiting als het belangrijkste grondrecht.

Solidariteit moet zich volgens de PVV vooral concentreren op de groep die het echt nodig heeft: mensen die echt ziek zijn of die echt geen werk kunnen vinden. Bovendien vindt de partij het belangrijk om solidair te zijn met de generatie van de wederopbouw die in verpleeghuizen woont. De overheid moet deze mensen een gedegen sociaal vangnet bieden, altijd en overal.

Wanneer het gaat over gelijkwaardigheid, heeft de PVV het voornamelijk over de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw.

3.6 GroenLinks

GroenLinks is in 1990 opgericht als gevolg van een fusie van vier kleine linkse partijen: de Communistische Partij Nederland (CPN), de Pacifistisch Socialistische Partij (PSP), de Politieke Partij Radikalen (PPR) en de Evangelische Volkspartij (EVP). Deze werden vaak samen gegroepeerd als "klein links". Hoewel elke partij een andere visie had (De PSP had een pacifistische visie, de CPN een communistische, de PPR had vooral oog voor het milieu en de EVP had zichzelf de evangelische opdracht gegeven te strijden voor een rechtvaardige samenleving), groeiden de partijen in de jaren zeventig en tachtig naar elkaar toe.

GroenLinks plaatst zichzelf aan de linkerkant van het politieke spectrum. De combinatie van een groen en vrijheidslievend links markeert een geheel eigen positie. In het beginselprogramma van de partij staat vermeld dat GroenLinks geen radicale afgeleide van de sociaal-democratie is, maar een zelfstandige politieke stroming. GroenLinks wordt over het algemeen als een progressief socialistische milieupartij gezien, maar ook als een partij die zowel liberale als socialistische elementen in zich heeft.

De partij zegt een combinatie van 'groene politiek' en 'linkse politiek' te willen nastreven. Groene politiek gaat volgens het beginselprogramma van de partij over de ecologische voorwaarden die aan productie en consumptie gesteld moeten worden. Onder linkse politiek verstaat partij de maatschappelijke omstandigheden waaronder mensen

produceren en consumeren en de verdeling van welvaart en ontplooiingsmogelijkheden. Groen en Links horen volgens de partij bij elkaar.

In het beginselprogramma uit 1992 staan de volgende idealen genoemd:

- *Democratie*: een democratische rechtsstaat, waarin individuele vrijheid en de vrijheid van organisatie gewaarborgd zijn en alle ingezetenen gelijke politieke rechten hebben;
- *Respect voor natuur en milieu*: een leefbaar milieu en herstel van het ecologisch evenwicht, in het besef dat natuurlijke hulpbronnen eindig zijn;
- *Sociale rechtvaardigheid*: een rechtvaardige verdeling van macht, kennis, bezit, arbeid en inkomen, zowel in Nederland als op wereldschaal en het recht van ieder mens op een behoorlijke bestaanszekerheid, goede huisvesting en toereikende gemeenschapsvoorzieningen;
- *Internationale solidariteit*: verzet tegen uitbuiting en onderdrukking van groepen en volkeren.

3.6.1 Uitleg van GroenLinks van kernwaarden van de rechtsstaat

GroenLinks streeft naar een maatschappij waarin individuele zelfstandigheid is gegarandeerd en waarin ruimte is voor pluriformiteit van leefstijlen en culturen. De partij streeft naar sociale gelijkheid en sociale vrijheid.

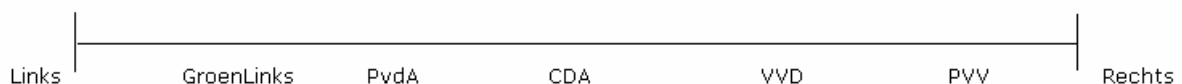
GroenLinks koppelt de kernwaarde vrijheid aan gelijkheid. De partij stelt dat het liberale vrijheidsbegrip ontoereikend is om het streven naar individuele zelfstandigheid volledig te dekken. De partij spreekt daarom van sociale vrijheid: de gelijke kans voor ieder individu om zich te kunnen ontplooien, zonder dat de vrijheid van anderen en toekomstige generaties wordt aangetast. Sociale gelijkheid betekent vooral een gelijke mate van een zo groot mogelijke vrijheid.

Gelijkwaardigheid betekent voor de partij dat iedereen in gelijke mate een zo groot mogelijke vrijheid heeft om zich te ontplooien zonder discriminatie, racisme, seksisme en andere vormen van onderdrukking. Het gaat daarbij om gelijkwaardigheid in economische, juridische, maar ook in sociaal-culturele zin.

Solidariteit heeft voor de partij betrekking op verschillende niveaus. GroenLinks streeft in eerste instantie naar solidariteit tussen verschillende bevolkingsgroepen, zodat iedereen zich kan ontplooien. Ook spreekt de partij over solidariteit met toekomstige generaties en over internationale solidariteit.

3.7 Vergelijking

Over het algemeen kunnen het CDA, de PvdA, de VVD, de PVV en GroenLinks als volgt in het politieke spectrum geplaatst worden:

Figuur 3. Gekozen partijen in politiek spectrum

In onderstaand schema worden de partijen vergeleken op hun uitleg van de begrippen vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

	Vrijheid	Gelijkwaardigheid	Solidariteit
CDA	Vrijheid is groot goed, maar wordt beperkt door verantwoordelijkheid.	Iedereen is gelijkwaardig en daarbij in eerste instantie verantwoordelijk voor zichzelf.	In eerste instantie voor burgers en maatschappelijke organisaties. Het inzetten van ieders talenten naar de norm van naastenliefde.
PvdA	Vrijheid is een recht. Iedereen moet de kans en de middelen krijgen om iets van die vrijheid te maken. Vrijheid hangt sterk samen met solidariteit en daarbij moeten keuzes gemaakt worden.	Iedereen heeft een gelijk recht op een dusdanig niveau van bestaanszekerheid dat men volwaardig aan de samenleving kan deelnemen.	De bereidheid om verantwoordelijkheid te dragen voor het lot van de ander.
VVD	Vrijheid is het hoogste goed, maar is verbonden met verantwoordelijkheid. Ieder mens draagt in vrijheid de verantwoordelijkheid voor zichzelf, maar houdt daarbij ook rekening met de vrijheid van anderen en met de vrije samenleving als geheel.	Mensen zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Iedereen heeft recht op ontplooiing en recht op vrijheid in geestelijk, staatkundig en materieel opzicht.	Mensen helpen om op eigen benen te staan door goed onderwijs aan te bieden en door mensen niet afhankelijk te maken van de overheid. Mensen kunnen tijdelijk een beroep doen op de overheid, alleen echt hulpbehoevenden mogen rekenen op blijvende ondersteuning.
PVV	Politieke, culturele en economische vrijheid en onafhankelijkheid.	Tussen man en vrouw.	Financiële steun vanuit de overheid, alleen voor mensen die het echt nodig hebben.
GroenLinks	De gelijke kans voor ieder individu om zich te kunnen ontplooiën, zonder dat de vrijheid van anderen en toekomstige generaties wordt aangetast.	Gelijkwaardigheid in economische, juridische, maar ook in sociaal-culturele zin. Iedereen heeft in gelijke mate een zo groot mogelijke vrijheid om zich te ontplooiën.	Tussen verschillende bevolkingsgroepen, met toekomstige generaties en internationale solidariteit.

Tabel 1. Vergelijking partijen op de begrippen vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit

Over het algemeen kan gesteld worden dat het CDA taken zo veel mogelijk bij de maatschappij wil leggen. Iedereen is in eerste instantie verantwoordelijk voor zichzelf en voor anderen. De overheid moet wel taken uitvoeren die niet door andere instituties in de samenleving kunnen worden vervuld. De uitleg van het begrip vrijheid komt overeen met de uitleg van de VVD: beiden stellen dat vrijheid een groot goed is, maar dat het ook te maken heeft met verantwoordelijkheid. Ook sluit deze uitleg deels aan bij die van de PvdA. De PvdA stelt dat vrijheid te maken heeft met solidariteit, maar wil daarbij iedereen de kansen en middelen bieden om iets van die vrijheid te maken. De PvdA vindt dat op het gebied van solidariteit een grote rol voor de overheid is weggelegd, waar het

CDA dat juist in eerste instantie een taak voor burgers en maatschappelijke organisaties vindt.

De PvdA en GroenLinks streven naar een grotere rol van de overheid om ongelijkheid te verminderen en kansen te scheppen voor iedereen. Onder de begrippen vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit verstaan deze twee partijen nagenoeg hetzelfde. De PvdA legt echter de nadruk op een fatsoenlijk bestaan, waar het speerpunt van GroenLinks emancipatie/ontplooiing is. Het recht op ontplooiing komt ook terug bij de VVD. Die partij vindt dat iedereen recht heeft op ontplooiing en dat solidariteit o.a. inhoudt dat mensen geholpen moeten worden om op hun eigen benen te kunnen staan.

De VVD en de PVV vinden dat de overheid een relatief kleine rol moet spelen en gaan uit van de vrijheid en eigen verantwoordelijkheid van de mens. Mensen moeten zelf iets van hun leven maken en niet afhankelijk zijn van de overheid. Alleen de echt hulpbehoevenden moeten ondersteund worden. Op het gebied van vrijheid verschillen de partijen echter net iets anders. De VVD koppelt vrijheid aan het begrip verantwoordelijkheid, terwijl de PVV onder vrijheid voornamelijk onafhankelijkheid verstaat. Ook onder het begrip gelijkwaardigheid verstaan de partijen wat anders: de VVD vindt dat iedereen gelijkwaardig is en dat iedereen recht heeft op ontplooiing. De PVV richt zich alleen op gelijkwaardigheid tussen man en vrouw.

4. Politieke partijen en hun ideeën over integratie op papier

Door de jaren heen is er veel gezegd over het integratiebeleid. Er is onderzoek naar gedaan, er zijn beleidsstukken over geschreven en er is vooral heel erg veel over gediscussieerd. Maar integratie blijft een vaag begrip. Maar wat verstaan politieke partijen nu onder integratie? Welke onderwerpen scharen zij onder dit begrip? Welke standpunten nemen zij in? In dit hoofdstuk wordt besproken wat het CDA, de PvdA, de VVD, de PVV en GroenLinks hierover op papier hebben gezet. Aan het einde van het hoofdstuk worden de verschillen en overeenkomsten aangegeven.

4.1 CDA

Het CDA heeft in verschillende documenten én op de website haar visie op het integratievraagstuk verwoord. In elk document komt terug dat 'deelname aan de samenleving de integratie bevordert'.

4.1.1 Verkiezingsprogramma

In het verkiezingsprogramma van het CDA uit 2006, 'Vertrouwen in Nederland. Vertrouwen in elkaar.', komt het onderwerp integratie een aantal keer terug. Er is geen apart hoofdstuk aan gewijd, maar het onderwerp komt terug in twee hoofdstukken: het hoofdstuk over gezinnen, veiligheid en verantwoordelijkheid en het hoofdstuk over het bevorderen van participatie en het beschermen van het inkomen.

Daarin wordt het volgende gesteld:

- Het integratiebeleid dient gericht te zijn op sociaaleconomische participatie (meedoen via werk), op sociaalmaatschappelijke participatie (meedoen aan het dagelijks maatschappelijk verkeer) en op politiekbestuurlijke participatie (meedoen in politiek en bestuur);
- Mensen met achterstanden moeten geholpen worden. Scholing is cruciaal voor het vinden van werk én voor sociale samenhang. Daarom moet er meer geld gestoken worden in scholing en moeten er hogere eisen gesteld worden aan de inburgering van nieuwkomers. Ook oudkomers en laaggeletterden moeten de kans krijgen om de Nederlandse taal te leren;
- Integratie van nieuwkomers is een wederkerig proces tussen de samenleving die nieuwkomers welkom heet en nieuwkomers die zich de Nederlandse taal eigen maken, kennis nemen van de Nederlandse wetgeving, cultuur en geschiedenis en hiervoor respect tonen;
- Van ondernemers vragen wij dat ze mee gaan werken aan integratie, door mensen met een achterstand, waaronder vaak nieuwkomers, aan de slag te helpen. Participatie is immers goed voor de integratie en door te werken ontwikkelen mensen hun talenten. Het biedt jongeren en minderheden leer- en stageplekken, zorgt voor bestendige sociale verhoudingen;
- De overheid stimuleert en faciliteert dat imams en geestelijke bedienaren in Nederland worden opgeleid en dat zij zich, indien zij dat niet zijn, in Nederland verplicht laten bijscholen. Alle imams in Nederland moeten zich hebben geschoold in Nederlandse waarden en normen;
- Sport belangrijk is voor integratie.

4.1.2 Website

Op de website staat het standpunt van het CDA m.b.t. integratie verwoord. Het stuk begint met onderstaand fragment:

'Het CDA vindt het belangrijk dat er in de Nederlandse samenleving ruimte is voor verschillende religieuze, culturele en etnische achtergronden. Maar voor de wet is elke burger gelijk. Dat staat ook in Artikel 1 van de Grondwet. Elke burger heeft rechten, maar ook de verantwoordelijkheid om voor zichzelf en zijn naasten te zorgen. Tussen burgers onderling moet betrokkenheid en respect bestaan. Rechten als vrijheid van meningsuiting en vrijheid van geloof gelden voor iedereen. Dit betekent bijvoorbeeld dat

een moslim of een gereformeerde die zich beroept op vrijheid van geloof dit recht dus ook aan anderen moet toestaan.'

Vervolgens komen de inburgeringscursussen en huwelijksmigratie aan bod. Het CDA vindt het belangrijk dat immigranten een inburgeringscursus volgen, of dat nu nieuwe immigranten, niet-ingeburgerde allochtonen die al langer in Nederland zijn of EU-burgers die zich in Nederland komen vestigen.

Daarnaast vindt het CDA dat huwelijksmigratie moet afnemen, omdat het de integratie stopt. Het CDA stelt daarom eisen aan huwelijksmigranten op het gebied van leeftijd en inkomen.

Het CDA wil dit alles met als doel economische en maatschappelijke zelfredzaamheid. 'Wie in Nederland een toekomst op wil bouwen, moet voor zichzelf en zijn gezin kunnen zorgen. Uiteindelijk moeten we allemaal aan de maatschappij deelnemen en er vorm aan geven.'

4.1.3 Publicatie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Eind november 2008 publiceerde het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA een rapport over de integratie van migranten. De leidraad in 'Integratie op waarden geschat' is dat 'het welslagen van integratie samenhangt met gedeelde kernwaarden, sociale participatie, een zeker aanpassingsvermogen en functionele vaardigheden. Deze verschillende aspecten beïnvloeden en versterken elkaar en er treedt al gauw spiraalwerking op: positief of negatief.'

Volgens het rapport zijn onderstaande punten de 'hefbomen' die de negatieve spiralen kunnen ombuigen in positieve. Oftewel: onderstaande zaken behoeven aandacht om de integratie te bevorderen:

- Gemeenschappelijke waarden;
- Taalbeheersing;
- Immigratie- en vestigingsbeleid;
- Opvoeding en onderwijs;
- Criminaliteit en veelplegers;
- Arbeidsmarkt en sociale zekerheid;
- Bestrijding van discriminatie.

Het hebben van gemeenschappelijke waarden is volgens het rapport van het allergrootste belang: 'Taalvaardigheid, opleiding, werk, wonen in gemengde buurten, een samenleving die haar deuren openzet, zijn alle van belang voor een gezonde basis voor de opname van immigranten in de samenleving. Willen deze aspecten van integratie echter tot hun recht komen en wil er bereidheid bij mensen zijn om hieraan bij te dragen, is het nodig dat onderlinge verhoudingen kloppen, dat een ieder zijn of haar bijdrage levert en dat er een stevig fundament wordt gelegd in die onzichtbare onderliggende laag. De laag van waarden. De waarden die het alledaagse samenleven kleuren, hangen daarbij samen met onderliggende laag van de gedeelde publieke waarden die het draagvlak vormen van de rechtsstaat.' (Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 2008)

Volgens de publicatie zijn vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit de kernwaarden van de Nederlandse rechtsstaat en is het van belang dat de samenleving deze kernwaarden deelt. Maar het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA vindt dat niet voldoende. Daarom zijn in het rapport deze kernwaarden aan de hand van de uitgangspunten solidariteit, gerechtigheid, gespreide verantwoordelijkheid en rentmeesterschap verder uitgewerkt ten behoeve van het integratievraagstuk:

- Mensen hebben als individu een unieke waarde en dragen een persoonlijke verantwoordelijkheid. Een ieder heeft daarom recht op een veilige leefomgeving, zowel in huis als buitenshuis, het recht om zich te ontplooiën en volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Man en vrouw zijn hierbij gelijkwaardig;

- Mensen hebben recht op eigen (familiale, religieuze, etnische etc.) gemeenschappen en verbanden; de onderlinge solidariteit blijft niet beperkt tot de eigen kring of het eigen land. Vanuit deze verschillende levensverbanden is men positief betrokken op de bredere samenleving;
- Wij spreken daarom Nederlands, zonder beheersing van de taal kunnen we elkaar niet begrijpen en kunnen we niet deelnemen aan de samenleving;
- Vrijheid is een kostbaar goed voor iedereen. Wij gaan daarom respectvol met elkaar om;
- Solidariteit is wederkerig. Dat immigranten welkom zijn, schept verplichtingen naar twee kanten: voor de gevestigde samenleving om mensen op te nemen en voor de immigranten om zich de benodigde vaardigheden eigen te maken om aan deze samenleving bij te kunnen dragen. Solidariteit ligt ten grondslag aan de verzorgingsstaat, maar verplicht evenzeer tot meedoen naar vermogen. Een uitkering is een vangnet en geen hangmat;
- Arbeid hoort bij een menswaardig bestaan. Wanneer er geen ernstige gezondheidsbelemmeringen zijn, voorziet men zichzelf en het gezin via arbeid in levensonderhoud. We voegen ons daarbij naar de gangbare omgangsvormen. Wie niet aan de slag kan komen vanwege buitenissige kleding of gedragingen, kan niet verlangen dat de gemeenschap in zijn of haar levensonderhoud voorziet. Arbeid is daarnaast ook een bijdrage aan de samenleving en een verband waarin men (naast andere verbanden) staat;
- Ouders dragen de primaire verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen en hebben de plicht hun kind wegwijs te maken in de Nederlandse samenleving. Deze verantwoordelijkheid kan niet worden afgeschoven op de school, de kinderopvang of op de willekeur van de straat.

4.2 PvdA

De PvdA heeft in verschillende stukken haar visie op het integratievraagstuk verwoord. Daar komen verschillende punten uit naar voren.

4.2.1 Verkiezingsprogramma

In 2006 presenteerde de PvdA haar nieuwe verkiezingsprogramma 'Het Nederland van morgen'. In het hoofdstuk 'Werken aan een ongedeeld Nederland' wordt uitgebreid ingegaan op het onderwerp integratie. Daarin wordt gesteld dat integratie over meer gaat 'dan het overbruggen van sociaal-economische verschillen en taalproblemen: het heeft ook een culturele dimensie.' Het voltooiën van een opleiding en het vinden van werk is volgens de partij een voorwaarde voor integratie. Daarvoor is een grote inspanning van de migrant nodig, maar van de overheid, alle burgers, instanties en bedrijven.

Verder wordt in het verkiezingsprogramma gesteld dat:

- Tegen probleemjongeren krachtig moet worden opgetreden, maar dat goedwillende mensen niet moeten worden uitgesloten;
- Samen sporten een belangrijke bijdrage kan leveren aan de integratie van alle Nederlanders;
- Succesvolle integratie niet wordt bepaald door het hebben van één paspoort;
- Het inburgeringsexamen moet worden aangevuld met een maatschappelijke stage en een oriëntatie op de Nederlandse maatschappij en geschiedenis;
- Alle burgers, inclusief immigranten, mogen rekenen op vrijwaring van discriminatie en op een respectvolle behandeling van culturele en religieuze uitingen die vallen binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat. Wie zich bij zijn of haar emancipatie belemmerd weet door de druk van familie, traditie of religie verdient onvoorwaardelijke steun;
- De PvdA pleit voor selectieve migratie. 'Die selectiviteit betekent dat we open blijven staan voor vluchtelingen conform de nieuwe Vreemdelingenwet, maar terughoudend zijn bij het toelaten van mensen die gezien hun opleiding of anderszins weinig kans van slagen hebben in Nederland.'

4.2.2 Website

Op de website van de PvdA staat het standpunt van de partij m.b.t. het integratievraagstuk verwoord. Het doel van de PvdA is 'een volwaardige deelname van nieuwe landgenoten in alle aspecten van het maatschappelijk leven. Zoals het wegwerken van achterstanden in scholing, gelijke kansen op de arbeidsmarkt, deelname aan politiek en bestuur en gelijke rechten voor vrouwen.'

Het standpunt op de website kan in twee delen worden gesplitst. Aan de ene kant richt de partij zich op het bevorderen van de kennis van de Nederlandse taal en samenleving, aan de andere kant richt de partij zich op het tegengaan van conflicten en spanningen.

De PvdA is van mening dat het de verantwoordelijkheid is van elke inwoner van Nederland om de Nederlandse taal en samenleving te leren kennen. Het spreken van de Nederlandse taal en kennis van de samenleving van groot belang voor een succesvolle integratie. Alleen door mee te doen in de samenleving kan men immers een plek in de samenleving verwerven.

Iedereen heeft het recht om zijn of haar leven naar eigen inzicht vorm te geven en om in zijn of haar eigen opvattingen te geloven. Om met elkaar samen te kunnen leven, is het noodzakelijk dat binnen de samenleving een aantal (rechts) regels en waarden worden gedeeld. De basis voor deze gemeenschappelijke waarden en uitgangspunten wordt gevormd door de Nederlandse rechtsstaat en goed burgerschap.

Om conflicten en spanningen tegen te gaan, moeten ze volgens de PvdA benoemd en aangepakt worden. Bij het omgaan met conflicten en spanningen kiest de PvdA voor:

- *Normeren*: het maken en handhaven van wetten en regels;
- *Confronteren*: het benoemen en actief verdedigen van sociaaldemocratische waarden en verworvenheden;
- *Tolereren*: accepteren en mensen in hun waarde laten.

Keuzes die vertegenwoordigers en bestuurders van de Partij van de Arbeid maken uit deze drie opties moeten gebaseerd zijn op de principes van de Nederlandse rechtsstaat en op sociaaldemocratische beginselen, in het bijzonder vrijheid, gelijkheid, emancipatie en solidariteit.

4.2.3 Integratieresolutie

Eind 2008 presenteerde de PvdA de integratieresolutie 'Verdeeld verleden, gedeelde toekomst'. Het stuk kreeg echter binnen de eigen partij veel kritiek te verduren. De focus zou in het stuk teveel liggen op de negatieve kant van integratie en de toon zou te hard zijn. De resolutie is vervolgens herschreven (of zoals de media schrijven: afgezwakt) en in maart 2009 stemde het PvdA-congres in met het nieuwe stuk.

Volgens de integratieresolutie was integratie vroeger 'een zaak van tolerantie en uiteindelijk zou het dan allemaal vanzelf wel goed komen.' Maar voor de PvdA staat nu de rechtsstaat centraal. Er moet binnen de grenzen van de rechtsstaat ruimte geboden worden voor tradities, gewoonten en religies van anderen. En die tradities, gewoonten en religies moeten geaccepteerd worden. Maar wanneer vrijheid bedreigd wordt, of emancipatie belemmerd wordt, dan moet de overheid ingrijpen, zo vindt de PvdA.

'De Partij van de Arbeid kiest positie door pal te staan voor het bieden van kansen, voor emancipatie en verheffing én voor de onvoorwaardelijke plichten van actief burgerschap die voortkomen uit onze rechtsstaat.' In de resolutie wordt dan ook veel aandacht besteed aan emancipatie en actief burgerschap. 'Zo moet elke burger zich houden aan de wetten en regels van onze democratische rechtsstaat die hem ook bescherming bieden. Iedereen doet mee en levert zijn bijdrage: door de taal te spreken, door te leren en te werken, door ruimte te bieden aan anderen. Actief burgerschap betekent natuurlijk ook

dat we de verschillende leefstijlen en gemeenschappen waarbinnen mensen zich met elkaar identificeren erkennen, en dat we streven naar contact, ontmoeting en wederzijds begrip en respect.'

De PvdA wil mensen de vrijheid te geven om zelf te bepalen hoe zij willen leven. Zo vindt de partij het hebben van een dubbele nationaliteit geen enkel probleem. Sterker nog, de PvdA vindt dat het hebben van een nationaliteit niets te maken heeft met het integratieprobleem. Daarnaast vindt de partij dat iedereen in vrijheid zijn of haar geloof moet kunnen belijden en er ook in vrijheid afstand van kunnen doen. Geloof mag ook bekritiseerd worden, want vrijheid van meningsuiting is ook ieders recht. Maar de PvdA vindt het een kwestie van fatsoen om medeburgers niet te beledigen en onnodig te kwetsen.

In de resolutie worden verder actiepunten genoemd om de integratie te bevorderen.

Deze punten hebben betrekking op:

- Opvoeding en ondersteuning;
- Onderwijs;
- Vrijtijdsbesteding;
- Arbeid;
- Sociale zekerheid;
- Wonen;
- Aanpak van probleemjongeren;
- Tegengaan van discriminatie;
- Versterken van de positie van migrantenvrouwen;
- Selectieve migratie;
- Actieve inburgering.

4.3 VVD

De grote lijn van de VVD is samen te vatten als het beperken van immigratie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van discriminatie. Deze lijn komt, soms in meer of mindere mate, terug in een aantal documenten van de partij. Bijzonder is dat integratie slechts oppervlakkig terugkomt in het verkiezingsprogramma.

4.3.1 Verkiezingsprogramma

'Voor een samenleving met ambitie' is de titel van het verkiezingsprogramma van de VVD uit 2006. Het programma is gepubliceerd in de vorm van een krant, waarin diverse onderwerpen in korte artikelen ter sprake komen. Er is geen apart artikel gewijd aan integratie; het onderwerp komt wel oppervlakkig en zeer kort terug in een aantal artikelen.

In het artikel 'Allemaal meedoen' wordt gesteld dat:

- Gelijkwaardigheid van alle mensen de belangrijkste norm is bij integratie;
- Integratie via werk en buurt cruciaal blijft;
- Toegelaten vluchtelingen snel de kans dienen te krijgen om in de Nederlandse samenleving te integreren.

In het artikel 'Lef moet lonen' wordt gesteld dat:

- Arbeidsparticipatie de beste weg is tot integratie en dat die kans er voor alle nieuwkomers moet zijn.

In het artikel 'Juichen voor Oranje' wordt gesteld dat:

- Sportclubs een 'prachtrol' kunnen spelen bij de integratie.

In het artikel 'Je eigen huis' wordt gesteld dat:

- Er veel gedaan kan worden om de leefbaarheid en integratie in achterstandswijken te verbeteren. Bijvoorbeeld het niet toewijzen van een woning

op grond van sociaaleconomische criteria en het bevorderen van het eigen woningbezit.

4.3.2 Website

Op de website van de VVD stelt de partij zich hard op. De VVD wil de problemen 'in de wijken, op de scholen, op de arbeidsmarkt en met de criminaliteit' oplossen die sterk gerelateerd zijn aan 'de immigratie van kansarmen en aan het niet-integreren van een deel van deze immigranten'. De grote lijn in die oplossing is het beperken van immigratie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van discriminatie.

De partij ziet internationale verdragen daarbij als een groot knelpunt en wil daarom onderzoeken 'hoe door wijziging en het gedeeltelijk of geheel opzeggen van verdragen de benodigde beleidsruimte kan worden gecreëerd.'

Verder vindt de VVD op haar website dat er gestreefd moet worden naar een maatschappij waarin sprake is van 'gedeeld burgerschap'. Daarin staat de eigen verantwoordelijkheid centraal. Migranten moeten de Nederlandse taal beheersen en de Nederlandse normen en waarden respecteren.'

4.3.3 Notitie Immigratie en integratie

Het standpunt zoals uitgelegd op de website van de VVD, is tevens een inleiding op de notitie 'Immigratie en integratie' van de VVD. De notitie is geschreven door Henk Kamp en gepubliceerd op 12 november 2007.

In de notitie wordt betoogd dat er onverantwoord veel kansarme immigranten zijn toegelaten en dat aan deze mensen geen harde integratie-eisen zijn gesteld. Een deel van deze immigranten zijn er in geslaagd te integreren, oftewel 'zij komen op eigen benen te staan, participeren volwaardig en helpen mee de samenleving in stand te houden en uit te bouwen.' Het andere deel van de immigranten is volgens de VVD niet geïntegreerd. 'De kansen zijn er ook voor deze immigranten, maar de harde noodzaak om die te benutten wordt vaak niet gevoeld.'

De notitie stelt dat er drastische maatregelen genomen moeten worden om de integratieproblemen op te lossen. Zo heeft de VVD geen bezwaar tegen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, 'voor zover die noodzakelijk is om zorgwekkende maatschappelijke ontwikkelingen te kunnen keren en de criminaliteit effectief te kunnen bestrijden.'

De partij wil de immigratie beperken door bijvoorbeeld het aantal asielzoekers terug te dringen, het actief opsporen en uitzetten van illegalen en het terugdringen van de stroom kansarme huwelijksmigranten. Ook zouden de verblijfsvergunningen van migranten die een misdrijf hebben gepleegd, moeten worden ingetrokken.

Integratie gaat volgens de VVD vaak al fout bij de opvoeding. Om deze ontwikkeling te keren, is het volgens de partij onvermijdelijk dat de overheid zich (meer) bemoeit met de opvoeding en de gang van zaken in de gezinnen, in de wetenschap dat de normontwikkeling bij kinderen plaatsvindt tussen het derde en zesde levensjaar. De partij stelt ook hier drastische maatregelen voor. Zo moet er voor ieder risicogezin één begeleider aangesteld worden, die verantwoordelijk wordt voor het geheel van het overheidsoptreden richting het gezin en de individuele gezinsleden (zowel hulpverlening als justitie). Ook vindt de VVD dat het mogelijk moet zijn om kinderen jonger dan twaalf jaar die zich ernstig misdragen, indien nodig, in een gesloten inrichting op te nemen.

Vrouwen in de verdrukking moeten ondersteund worden door middel van preventie, bescherming en strafrechtelijke aanpak. Verder vindt de VVD dat er niet moet worden toegegeven aan de roep om het gescheiden houden van mannen en vrouwen,

De notitie gaat ook in op het hebben van respect voor de Nederlandse identiteit. 'Immigranten horen belangstelling te hebben voor de geschiedenis, cultuur, tradities, waarden en normen van het land waar zij leven en de bevolking van dat land. Men wordt niet gevraagd afstand te nemen van hun eigen identiteit, wel om naar de letter en de geest de spelregels van de Nederlandse samenleving te respecteren en na te leven. Wie dat niet wil, moet vooral vertrekken.'

Verder gaat de notitie in op:

- Het beperken van dubbele nationaliteiten;
- Het bestrijden van moslimradicalisme;
- Een verbod op gezichtsbedekkende kleding in openbare ruimtes;
- Het bestrijden van discriminatie.

4.3.4 Publicatie van de Teldersstichting

De Teldersstichting is het wetenschappelijk bureau voor het liberalisme en ten behoeve van de VVD. In februari 2006 publiceerde de stichting 'De grenzen van de open samenleving. Migratie- en integratiebeleid in liberaal perspectief'. In het rapport worden een aantal aanbevelingen gedaan ten behoeve van een migratie- en integratiebeleid, gericht op een minimalisering van de kosten en een maximalisering van de baten. Onder de baten wordt in het rapport verstaan: 'opvang bieden aan vluchtelingen en ontheemden, behoefte aan arbeidskrachten, concurrentie op de arbeidsmarkt en de daaruit voortkomende prijsdaling, creativiteit en ondernemerschap, verscheidenheid van mensen en de prikkels en verrijking die daaruit voortkomen.'

De aanbevelingen die de grote lijn van de publicatie weergeven zijn:

- Beperk migratie, bevorder integratie, bestrijd discriminatie;
- Voer integratiebeleid met drie hoofddoelen: Respect voor de rechtsorde, kennisverwerving en zelfredzaamheid.

Veel van de aanbevelingen die de Teldersstichting doet, betreffen het migratie- en integratiebeleid in Europees verband. Daarnaast doet de stichting nog een aantal andere aanbevelingen:

- Zolang er werkloosheid heerst hebben jongeren tussen de 16 en 25 in principe geen recht op een bijstandsuitkering of een uitkering op basis van de Werkloosheidswet;
- Verscherp het toezicht op en breng logische samenhang aan in de regelingen aangaande Antilliaanse jongeren;
- Ga uithuwelijking en gedwongen huwelijken tegen;
- Schaf de publieke financiering van het godsdienstig bijzonder onderwijs af;
- Voer in Nederland het recht op een enkele nationaliteit in;
- De instroom in de sociale zekerheid dient op alle niveaus te worden bestreden;
- Vermijd actief spreidingsbeleid in huisvesting, gebruik passieve spreading.

4.4 PVV

De PVV staat bekend om de harde uitspraken over moslims, immigranten en integratie. Die lijn wordt doorgetrokken in het verkiezingsprogramma, de onafhankelijkheidsverklaring van Groep Wilders, in het document Klare Wijn en in het PVV-immigratieplan.

4.4.1 Verkiezingsprogramma

In 2006 publiceerde de Groep Wilders/PVV het verkiezingspamflet van de partij. Daarin worden zeer kort, puntsgewijs en zonder verdere uitleg de belangrijkste voorstellen van de partij weergegeven. Op het gebied van immigratie en integratie worden de volgende voorstellen gedaan:

- Denaturalisatie en uitzetting recidiverende (Marokkaanse) straatterroristen met dubbele nationaliteit;
- Niet-Nederlanders die een misdrijf plegen worden direct uit Nederland verwijderd;

- Handhaving artikel 23 van de Grondwet (vrijheid van onderwijs), maar moratorium van 5 jaar op nieuwe islamitische scholen;
- Immigratiestop niet-westerse allochtonen (Marokkanen en Turken) voor 5 jaar;
- Invoering quotum asielzoekers van maximaal 5.000 per jaar, opvang in eigen regio;
- Nieuw artikel 1 van de Grondwet: christelijk/joods/humanistische cultuur moet in Nederland dominant blijven;
- Moratorium van 5 jaar op bouw nieuwe moskeeën en islamitische scholen;
- Sluiten radicale moskeeën, uitzetten radicale imams;
- Verbod op buitenlandse financiering of buitenlandse bestuurlijke invloed moskeeën;
- Preekverbod buitenlandse imams, verplichting tot spreken van Nederlandse taal in gebedshuizen;
- Afschaffen stemrecht gemeenteraden voor niet-Nederlanders;
- Teksten vanwege de overheid op (voorlichtings- en informatie-)folders uitsluitend in de Nederlandse taal;
- Afschaffen dubbele nationaliteit;
- Geen medische zorg voor illegalen behoudens spoedeisende hulp;
- Naturalisatie pas na 10 jaar rechtmatig verblijf in Nederland gedurende welke periode men volledig moet hebben gewerkt en geen misdrijf mag hebben gepleegd;
- Eerste tien jaar verblijf vreemdelingen in Nederland: geen recht op uitkering;
- Geen verblijfsvergunning voor immigranten die tien jaar voor aanvraag verblijfsvergunning waar ook ter wereld zijn veroordeeld voor een misdrijf;
- Geen export van uitkeringen buiten de EU;
- Uitvoering motie-Wilders inzake burkaverbod in openbare ruimte;
- Verbod hoofddoekjes in publieke functies;
- Bevorderen vrijwillige remigratie.

4.4.2 *Onafhankelijkheidsverklaring*

In maart 2005 presenteerde Geert Wilders zijn onafhankelijkheidsverklaring, waarin hij zijn programmapunten bekend maakte. Eén van die punten betreft immigratie en integratie. Voor de PVV betekent integratie 'kiezen voor de Nederlandse samenleving'. Dat houdt voor de partij in dat 'islamitische radicalen ons onze rechtsstaat en grondrechten willen ontnemen en bereid zijn daartoe geweld te gebruiken', het gebruik van deze grondrechten moet worden ontnomen. Het dragen van hoofddoekjes in publieke functies moet worden verboden, radicale imams moeten Nederland verlaten en moeten alle folders van de overheid uitsluitend in het Nederlands worden uitgegeven. Allochtonen die al in Nederland verblijven, moeten een niet vrijblijvende wettelijke integratieplicht krijgen. Indien zij onvoldoende integreren dienen zij - indien zij de Nederlandse nationaliteit niet bezitten - als sanctie hun verblijfsvergunning te verliezen en Nederland te verlaten, ongeacht de periode die zij reeds in Nederland hebben doorgebracht.

Daarnaast wil de PVV in de onafhankelijkheidsverklaring de immigratie fors terugdringen door:

- Voorlopig in de regel geen asielzoekers meer toe te laten;
- Immigratie in het kader van gezinsvorming- en hereniging voor 5 jaar te verbieden;
- Huwelijken tussen neven en nichten nooit meer met immigratie te faciliteren.

4.4.3 *Klare wijn*

In maart 2006 publiceerde de PVV het document 'Klare wijn'. Dat stuk gaat in op de overheid, immigratie en integratie en op cultuur, gezin en onderwijs. Kern van het gedeelte over immigratie en integratie is dat Nederland een joods-christelijke en humanistische cultuur heeft, met alle normen en waarden die daar bij horen. Het huidige eerste artikel van de grondwet dient volgens de PVV dan ook vervangen te worden door een artikel waarin de Nederlandse cultuur wordt vastgelegd. Moslims kunnen zich dan

volgens de partij ook alleen in Nederland ontwikkelen tot volwaardige deelnemers aan het maatschappelijke leven, 'als zij inzien hoeveel beter zij af zijn wanneer zij zich aan hun vermeend 'achtergestelde' positie ontworstelen door ongeclausuleerd te kiezen voor de westerse waarden en normen en de kansen, mogelijkheden en vrijheden die de democratische rechtsstaat hun biedt.'

'Zo lang niet duidelijk is dat de Nederlandse moslimgemeenschap de orde en spelregels van de Nederlandse rechtsstaat van harte accepteert, ontbreekt het fundament van vertrouwen dat noodzakelijk is om grondwettelijke rechten en vrijheden in dezelfde mate toe te kennen als aan andere groepen in Nederland die deze orde en spelregels hebben gevormd en dragen.'

Het integratiebeleid heeft volgens de PVV weinig zin als het niet wordt gekoppeld aan een krachtig immigratiebeleid. De partij wil voor minstens vijf jaar de grenzen sluiten voor niet-westerse immigranten die zich hier in principe blijvend willen vestigen.

Verder wil de partij het 'straatterreur van vooral Marokkaanse jongeren' bestrijden met onorthodoxe maatregelen. Straatterroristen die zich aan strafbare feiten schuldig maken, moeten worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Minder erge vergrijpen moeten worden bestraft met een heropvoedingskamp en wanneer dat niet afdoende blijkt te werken, moet ook hen het Nederlandse paspoort worden afgenomen.

4.4.4 *Immigratieplan*

In 2007 publiceerde de PVV het PVV-Immigratieplan. De partij vindt dat de toestroom van immigranten te groot is: 'Ons opendeurbeleid zorgt ervoor dat we steeds een nieuwe "eerste generatie allochtonen" binnen krijgen – met alle problemen van dien.' De PVV wil dat Nederland aan maximaal 5.000 vluchtelingen per jaar asiel verleent. Daarnaast wil de partij een immigratiestop van ten minste vijf jaar voor gezinsvorming- en hereniging voor niet- westerse allochtonen. Verder wordt in het immigratieplan gesteld dat:

- Ieder persoon slechts één niet- westerse partner mag laten overkomen;
- Er een verbod moet komen op de overkomst van ex- partners;
- Voor criminelen geen gezinsvorming- en hereniging in Nederland mogelijk moet zijn;
- De periode waarna een zelfstandige verblijfsvergunning kan worden aangevraagd, verlengd moet worden naar tien jaar;
- Er een waarborgsom van tienduizend euro betaald moet worden door iedereen die een partner uit het buitenland haalt. Wanneer de migrant binnen de eerste 10 jaar van zijn / haar verblijf in Nederland -op wat voor wijze dan ook- een beroep doet op publieke middelen (uitkering, huursubsidie e.d.), wordt deze waarborgsom ingehouden;
- Gezinsmigratie alleen mogelijk moet zijn voor (huwelijks)partners en voor kinderen beneden de 15 jaar;
- Gezinsvorming alleen mogelijk moet zijn voor partners van 24 jaar of ouder;
- Nederland zich niet meer moet houden aan het EU- beleid op het gebied van gezinsvorming- en hereniging;
- Er een betere controle moet komen op inkomens- en samenwoningsvereisten;
- Indien er valse gegevens worden verstrekt bij een verblijfsaanvraag, dan de aanvraag altijd moet worden afgewezen;
- Van immigranten met een Nederlandse verblijfsvergunning die in het buitenland wonen, de verblijfsvergunning moet worden ingetrokken;
- Om overlast van uitzettingen tegen te gaan, de Koninklijke Luchtmacht moet worden ingezet;
- Immigranten zonder machtiging tot voorlopig verblijf de beslissing op hun verblijfsaanvraag niet in Nederland mogen afwachten;
- Iedere immigrant slechts één verblijfsaanvraag mag doen;
- Criminele immigranten het land uit moeten;

- Immigranten een assimilatiecontract moeten tekenen, waarmee ze aangeven dat ze de Nederlandse normen en waarden zullen gaan delen;
- Remigratie naar het land van herkomst bevorderd moet worden.

4.5 GroenLinks

GroenLinks legt in het verkiezingsprogramma uit 2006, op de website én in de integratienotitie de nadruk op emancipatie als oplossing van het integratievraagstuk.

4.5.1 Verkiezingsprogramma

In het verkiezingsprogramma van GroenLinks uit 2006, 'Groeï mee', wordt in verschillende hoofdstukken aandacht besteed aan het integratievraagstuk. De hoofdgedachte is dat mensen die naar Nederland willen komen, moeten kunnen rekenen op eerlijke spelregels. Ze moeten de taal leren, naar school of aan het werk, maar dan moeten ze wel kunnen rekenen op gelijke kansen en een rechtvaardige behandeling. De partij vindt dat niemand zich geheel hoeft aan te passen aan dé Nederlandse cultuur. Het gaat GroenLinks om de emancipatie van het individu, ongeacht herkomst, religie, leeftijd, sekse of seksuele voorkeur.

Verder wordt in het verkiezingsprogramma gesteld dat:

- Huwelijksmigranten en kinderen zich in Nederland bij hun partner of ouder kunnen voegen;
- Inburgeren in het moederland geen voorwaarde is voor een verblijfsvergunning, maar wel wordt gestimuleerd;
- Arbeidsmigranten die een bijdrage leveren aan onze economie eenvoudiger een tijdelijke vergunning krijgen om hier te werken en te studeren;
- De school bijdraagt aan de vorming van jongeren tot zelfstandige individuen die vroeg leren omgaan met verschillen. Het is daarom belangrijk dat kinderen uit verschillende achtergronden elkaar op jonge leeftijd tegenkomen;
- Nieuwkomers die hier vijf jaar verblijven, ook landelijk en Europees stemrecht moeten krijgen;
- Kinderen van nieuwkomers die in Nederland worden geboren direct de Nederlandse nationaliteit moeten krijgen;
- Mensen die de Nederlandse nationaliteit krijgen, hun oude nationaliteit niet op hoeven te geven.

4.5.2 Website

Op de website van GroenLinks staat het standpunt van de partij over het integratievraagstuk vermeld. Kern daarvan is dat GroenLinks onder integratie emancipatie verstaat. Het gaat de partij om emancipatie van het individu. 'Individuen hebben de ruimte nodig om een eigen weg te kiezen, ongeacht herkomst, religie, leeftijd, sekse of seksuele voorkeur.'

De partij vindt dat iedereen moet kunnen rekenen op eerlijke regels voor toelating in ons land. En als immigranten worden toegelaten, dan wil GroenLinks 'mensen in staat stellen zich te emanciperen, mee te doen en zich weer inwoners van één land te voelen.'

Om dat te bereiken moet de multiculturele samenleving erkend worden en moeten er praktische maatregelen op het gebied van onderwijs, huisvesting en werk genomen worden. Integratie begint volgens GroenLinks bij goed onderwijs; 'de basis voor zelfstandigheid'. De partij vindt daarom dat er veel geïnvesteerd moet worden in onderwijs en het bestrijden van werkloosheid en discriminatie. 'Alleen dan heeft iedereen gelijke kansen om mee te doen.'

4.5.3 Integratienotitie

In maart 2004 presenteerden Femke Halsema en Naïma Azough de GroenLinks integratienotitie 'Het hoofd koel, het hart warm; integratie door emancipatie'. Kern van de nota is, zoals de titel ook al aangeeft, is dat emancipatie van migranten centraal moet

worden gesteld in het integratiebeleid. In de notitie wordt gesteld dat vooral migranten met een lage opleiding, jongeren en islamitische vrouwen er slecht voor staan. 'Hun emancipatie stopt, er is gebrek aan kansen en aan perspectief. Ze weten de weg naar school, naar de arbeidsmarkt onvoldoende te vinden. Sommige jongeren veroorzaken overlast en verspreiden angst. Conflicterende culturele opvattingen en gedragingen veroorzaken spanningen en onbegrip.' Om hun positie, en die van kansarme autochtonen, te verbeteren, is het volgens de partij essentieel om te investeren in hun sociaal-economische emancipatie. Want, zo stelt GroenLinks in de notitie, geëmancipeerde burgers zijn geïntegreerde burgers. Daar verstaat de partij het volgende onder:

- Geëmancipeerde burgers doen volwaardig mee aan de samenleving. Ze zijn goed opgeleid, mondig en economisch en sociaal zelfstandig;
- Geëmancipeerde burgers maken autonome keuzes voor de inrichting van hun eigen leven: relatie, seksualiteit, religie, woonplaats, werk, opleiding, kleding, etc;
- Geëmancipeerde burgers nemen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, kennen en respecteren gangbare waarden en normen en elkaar, en zijn actief in zelfgekozen sociale verbanden.

De notitie gaat in op segregatie en huisvesting, onderwijs en arbeidsmarkt, discriminatie en cultuur, inburgering en imams, jeugdcriminaliteit en schooluitval, partnerkeuze en huwelijksmigratie. In het stuk worden bij elk onderwerp een aantal voorstellen gedaan voor een 'ambitieuze en effectieve integratiebeleid.' Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Iedereen moet gelijke kansen hebben in de samenleving en vrij zijn van onderdrukking, discriminatie, armoede en achterstand. Toegang tot goed onderwijs en tot de arbeidsmarkt is daarbij cruciaal;
- Iedereen moet vrij zijn om eigen keuzes te maken in levensstijl en levensloop, zonder anderen te schaden;
- En iedereen heeft een eigen (maatschappelijke) verantwoordelijkheid om zelf initiatief te nemen en er wat van te maken.

4.6 **Vergelijking**

Uit voorgaande paragrafen blijkt dat het CDA, de PvdA, de VVD, de PVV en GroenLinks veel verschillende onderwerpen onder het integratievraagstuk scharen. Ook hebben zij allemaal een andere definitie van het begrip integratie:

	Integratie is...
CDA	Economische en maatschappelijke zelfredzaamheid
PvdA	Volwaardige deelname van nieuwe landgenoten in alle aspecten van het maatschappelijk leven
VVD	Op eigen benen staan, volwaardig participeren en meehelpen de samenleving in stand te houden en uit te bouwen
PVV	Kiezen voor de Nederlandse samenleving
GroenLinks	Emancipatie

Tabel 2. Definities van integratie

Bovenstaande definities zijn ruim geformuleerd en lijken in eerste instantie dan ook redelijk op elkaar. Dit geldt ook als er gekeken wordt naar tabel 3, waarin de belangrijkste onderwerpen uit de hiervoor besproken stukken staan opgesomd.

	Belangrijkste onderwerpen
CDA	<ul style="list-style-type: none"> • Participatie • Beperken van huwelijksmigratie • Gemeenschappelijke waarden • Wederkerigheid
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> • Participatie/emancipatie/actief burgerschap • Gemeenschappelijke waarden

	<ul style="list-style-type: none"> • Tegengaan van conflicten en spanningen
VVD	<ul style="list-style-type: none"> • Participatie/gedeeld burgerschap • Respect voor de Nederlandse identiteit • Beperken van immigratie • Opvoeding
PVV	<ul style="list-style-type: none"> • Beperken van immigratie • Terugdringen van 'islamisering' • Hoe om te gaan met criminele immigranten
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> • Emancipatie • Participatie • Wederkerigheid

Tabel 3. Belangrijkste onderwerpen uit stukken van partijen over het integratievraagstuk

Zo hebben vier van de vijf partijen participatie als een belangrijk onderwerp aangewezen. En willen drie partijen (huwelijks)immigratie beperken. Bij twee partijen komt het hebben van gemeenschappelijke waarden als belangrijk punt naar voren; een derde streeft naar respect voor de Nederlandse identiteit, waarin ook een stukje normen en waarden is opgenomen. Ook wederkerigheid komt bij twee partijen terug als belangrijk onderwerp.

Maar wanneer er preciezer gekeken wordt naar de invulling van deze onderwerpen, blijken er grote verschillen te bestaan tussen de partijen. Zo verstaat de VVD onder gedeeld burgerschap het beheersen van de Nederlandse taal en het respecteren van de Nederlandse normen en waarden. GroenLinks heeft het over het leren van de Nederlandse taal en het volgen van een opleiding of het hebben van een baan. Het CDA en de PvdA verstaan onder participatie hetzelfde als GroenLinks, maar voegen daar nog politiekbestuurlijke participatie aan toe: immigranten moeten deelnemen aan politiek en bestuur.

Het beperken van (huwelijks)migratie is een belangrijk onderwerp in de stukken van het CDA, de VVD en de PVV. Het CDA richt zich daarbij voornamelijk op huwelijksmigratie, terwijl de VVD ook spreekt over het terugdringen van het aantal asielzoekers en het uitzetten van illegalen. De PVV wil huwelijksmigratie én gezinsmigratie beperken, het aantal asielzoekers beperken en een immigratiestop van vijf jaar voor niet-westerse allochtonen invoeren.

Het CDA verstaat onder het hebben van gemeenschappelijke waarden het delen van de kernwaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit, maar bijvoorbeeld ook dat mensen een persoonlijke verantwoordelijkheid dragen, dat mensen recht hebben op eigen gemeenschappen en verbanden en dat arbeid hoort bij een menswaardig bestaan. De PvdA stelt dat de basis voor de gemeenschappelijke waarden wordt gevormd door de Nederlandse rechtsstaat en 'goed burgerschap'. De VVD spreekt in dit kader over het respecteren van de geschiedenis, cultuur, tradities, waarden en normen van Nederland.

Wederkerigheid betekent voor het CDA dat de samenleving nieuwkomers welkom moet heten en dat nieuwkomers de taal leren, kennisnemen van en respect tonen voor de wetgeving, cultuur en geschiedenis van Nederland. Daarnaast heeft wederkerigheid voor de partij ook betrekking op rechten: als iemand zich beroept op bijvoorbeeld het recht op vrijheid van geloof, dan moet hij dan ook aan een ander toestaan. Het eerste deel van de uitleg van het CDA past deels bij de uitleg van GroenLinks. GroenLinks vindt ook dat immigranten hard moeten werken om te integreren, maar, zo zegt GroenLinks, dan moeten ze wel kunnen rekenen op gelijke kansen en een rechtvaardige behandeling.

Er is dus sprake van verschillende, brede definities van het begrip integratie en een groot aantal onderwerpen dat onder het integratievraagstuk wordt geschaard. Dat er ook nog verschillende dingen onder die onderwerpen worden verstaan, maakt het integratiedebat er niet makkelijker op.

5. Debat

Na in te zijn gegaan op de achtergrond en ideologie van de vijf politieke partijen en wat zij op papier hebben gezet over het integratievraagstuk, is het tijd om te gaan kijken naar een debat over integratie. Blijven de partijen in debat met andere partijen vasthouden aan hun standpunten? Ik bespreek het debat aan de hand van drie thema's. Na de bespreking van elk thema, vergelijk ik de standpunten van de partijen met elkaar.

5.1 Keuze debat

De keuze is gevallen op het debat waarin het 'wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie voor het jaar 2009' wordt behandeld. Dit debat vond plaats op twee dagen, te weten op 2 en 4 december 2008. Twee weken ervoor was Ella Vogelaar afgetreden als minister van Wonen, Wijken en Integratie. Dit debat was, op een kennismakingsgesprek na, het eerste optreden van Eberhard van der Laan als minister van Wonen, Wijken en Integratie in de Tweede Kamer. In het debat verwoordden de partijen en de minister wat zij onder integratie verstaan, welke onderwerpen daarmee te maken hebben, wat zij van het huidige beleid vinden en wat daar aan veranderd moet worden. Het lijkt mij daarom een geschikt debat om te analyseren.

5.2 Beperkingen

Deze analyse wordt op een aantal manieren beperkt:

1. Een deel van het debat gaat ook over wonen en wijken, maar die delen laat ik buiten beschouwing.
2. Uit het vorige hoofdstuk kwam al naar voren dat integratie een breed begrip is en dat daar veel onderwerpen onder worden geschaard; dit blijkt ook uit het debat. En niet elke partij neemt over elk onderwerp het woord. Om toch een goede vergelijking tussen de partijen te kunnen maken, beperk ik de analyse tot drie thema's:
 - Immigratie;
 - Doelgroepenbeleid/Wanneer is iemand Nederlander?;
 - Straffen.

Niet elke partij zegt evenveel over bovenstaande thema's, maar dit zijn wel de thema's waar in het debat het meest over wordt gediscussieerd. Daarom zijn dit voor mij de meest relevante thema's.

In het debat wordt gesproken over zowel huwelijksmigratie als gezinsmigratie. Omdat deze twee onderwerpen grote overeenkomsten vertonen, kies ik ervoor deze twee onderwerpen onder de noemer 'immigratie' te bespreken. Hetzelfde geldt voor de kwestie 'doelgroepenbeleid' en de vraag wanneer iemand Nederlander is. Deze kwesties hangen in het debat nauw met elkaar samen. Daarom kies ik ervoor deze twee onderwerpen onder één thema te plaatsen. De discussie rondom het thema 'straffen' vertoont in het debat zeker gelijkenissen met het thema 'doelgroepenbeleid/wanneer is iemand Nederlander?'. Maar omdat over het thema 'straffen' erg lang en fel wordt gediscussieerd, neem ik dit thema als apart punt op.

3. Ik kijk alleen naar de standpunten en argumenten van de partijen die ik in voorgaande hoofdstukken besproken heb, dus:
 - CDA;
 - PvdA;
 - VVD;
 - PVV;
 - GroenLinks.

4. In de voortzetting van het debat op 4 december 2008, komt minister Van der Laan veelvuldig aan het woord. Ik heb ervoor gekozen om zijn standpunten en argumenten niet te beschouwen als standpunten en argumenten van de PvdA. Die worden in het debat immers al verwoord door PvdA'er Dijsselbloem. Ik gebruik hem om na te gaan hoe de argumenten van de diverse partijen door hem geïnterpreteerd en geduid worden, en hoe zijn interpretaties weer aanleiding zijn voor verdere argumentatie door de partijen. Hij wordt daarmee eerder een soort 'spiegel' om scherper te krijgen hoe de partijen hun opvattingen articuleren.

Hetzelfde geldt voor de partijen die ik niet analyseer. Ik gebruik hun vragen en reacties om te kijken of de geanalyseerde partijen aan hun standpunten blijven vasthouden of dat ze die na commentaar van anderen toch aanpassen.

5.3 Immigratie

Het CDA, de VVD, de PVV en GroenLinks komen in het debat te spreken over huwelijksmigratie. Voor het CDA en de PVV geldt dat het onderwerp deel uit maakt van hun betoog. Bovendien dienen beide partijen over dit onderwerp een motie in. De PVV spreekt in het debat over gezinsmigratie in plaats van huwelijksmigratie. De partij wijdt daar aandacht aan in het betoog en dient daar ook een motie over in. Verder reageert de PVV tijdens het debat op het betoog van het CDA over huwelijksmigratie en op het betoog van minister Van der Laan over de toestroom van immigranten. Het betoog van GroenLinks gaat niet in op immigratie, maar de partij stelt wel vragen na de betogen van het CDA en de VVD over huwelijksmigratie.

5.3.1 CDA

Het onderwerp immigratie wordt in het debat als eerste ter sprake gebracht door mevrouw Van Toorenburg, als woordvoerder van het CDA. In haar betoog komt zij onder andere te spreken over opleidingseisen die het CDA aan migranten wil stellen. Dit onderwerp koppelt zij aan huwelijksmigratie:

'Met het stellen van de hogere toelatingseisen worden natuurlijk ook andere doelen gediend. Mensen spreken de taal. Het aantal onvrijwillige huwelijken zal afnemen; die worden nu namelijk nog te vaak gesloten. Het gaat dan om afhankelijke, gedweeë partners, die vaak ook nog familie zijn. Het huwelijk biedt hun toegang tot het rijke, westerse Nederland. Er volgen echter vaak onderdrukking en uitbuiting, waardoor de partner geen kans krijgt om zich te ontwikkelen. De kinderen beginnen vervolgens met een enorme achterstand. Die cirkel moeten wij doorbreken.'

Fragment 1: CDA – opleidingseisen en huwelijksmigratie

Verder noemt Van Toorenburg de volgende punten met betrekking tot huwelijksmigratie:

- De kansen van huwelijksmigranten moeten worden verhoogd;
- Inkomens- en opleidingseisen moeten zodanig in de wet worden opgenomen dat het mogelijk is om die te handhaven;
- Het recht op partnerkeuze moet gebaseerd zijn op vrijheid en waardigheid en gedwongen uithuwelijking en ongelijkwaardigheid van mannen en vrouwen moeten worden uitgesloten;
- Toekomstige huwelijksmigranten hebben de verantwoordelijkheid om mee te doen en te integreren. De keuze om naar Nederland te emigreren dient niet een lichtvaardige te zijn. Die vergt een duidelijke inspanning;
- De opleiding en het beheersen van de Nederlandse of de Engelse taal maken het mogelijk dat huwelijksmigranten deel kunnen uitmaken van de Nederlandse samenleving. Daarmee kan de overheid uitsluiting en onderdrukking op langere termijn voorkomen;
- Een zelfstandige verblijfsvergunning moet alleen worden verstrekt na optimale inspanning en inzet van de huwelijksmigrant. En de Nederlandse partner moet de verantwoordelijkheid dragen om voor de huwelijksmigrant te zorgen, ook na scheiding. Het moet niet mogelijk zijn om de kosten daarvoor op de samenleving af te wenden. Hiermee is te voorkomen dat solidariteit en

- gastvrijheid ten aanzien van migranten ernstig worden geschaad. Misbruik en nadelige effecten dienen effectief te worden tegengegaan;
- Huwelijksmigratie moet een eenmalig recht zijn en huwelijken tussen neven en nichten dienen te worden verboden.

Na het betoog reageert de SP bij monde van mevrouw Karabulut als volgt:

'Als je verliefd wordt op iemand die geen hoge opleiding gevolgd heeft en die de Engelse taal niet machtig is, heb je volgens de CDA-fractie pech. Je mag immers alleen nog hooggekwalificeerde bruiden of bruidegoms naar Nederland halen. Zeg dan gewoon dat u geen Turken of Marokkanen wilt. Daar gaat het u immers om.'

Fragment 2: SP – reactie op betoog CDA over opleidingseisen en huwelijksmigratie

Het CDA geeft hier het volgende antwoord op:

'We kunnen allemaal wel leuk in deze fantastische zaal zeggen dat mensen uit liefde met elkaar trouwen en dat wij het mensen alleen maar moeilijker maken met onze maatregelen. Ook kunnen wij zeggen dat wij willen dat de grenzen dicht gaan. Dat is natuurlijk totaal niet waar. Mensen hebben het juist slecht als zij in deze ingewikkelde samenleving terecht komen zonder dat zij de taal spreken en zonder enige opleiding. In zo'n situatie hebben mensen het hier heel slecht. Zachte heemeesters maken op dit dossier heel stinkende wonden. Laten wij er daarom voor zorgen dat mensen in hun land van herkomst een niveau halen waarmee zij het hier kunnen redden. Als zij dat hebben, kan je werkelijk invulling geven aan liefde en aan een goede toekomst.'

Fragment 3: CDA – reactie op vraag SP over opleidingseisen huwelijksmigranten

Na doorvragen van de heer Dibi (GL) scherpt het CDA haar ideeën aan. De gestelde opleidingseisen moeten voor iedereen gelden:

'Het kan mij niet schelen waar zij vandaan komen, ook als het mensen uit Europa betreft. (...) Het gaat erom dat wij de kansen van mensen die naar Nederland komen, vergroten. Onze insteek is dat wij niet de grenzen sluiten en mensen weghouden om hen weg te houden. Mensen maken in onze samenleving anders geen enkele kans.'

Fragment 4: CDA – reactie op vraag GL over opleidingseisen huwelijksmigranten

Uit het antwoord van Van Toorenburg op vragen van Verdonk (Trots op Nederland) blijkt dat het CDA het eenmalig recht van gezinsmigratie alleen in het kader van misbruik wil plaatsen. Ook hier scherpt de partij haar standpunt aan. Op de vraag van Verdonk wat 'gezinsmigratie wordt een eenmalig recht' betekent, antwoordt Van Toorenburg namelijk:

'Ik zei dat toen ik sprak over misbruik dat moet worden tegengegaan. In die lijn is huwelijksmigratie een eenmalig recht, dus als mensen misbruik hebben gemaakt van de situatie door een partner naar Nederland te halen.'

Fragment 5: CDA – reactie op vraag TON over eenmalig recht van gezinsmigratie

Na het debat met minister Van der Laan op 4 december 2008, waar het CDA overigens niet aan mee deed, dient het CDA een aantal moties in, waaronder een motie over huwelijksmigratie. In die motie verzoekt het CDA de regering een integraal beleid te ontwikkelen ten aanzien van het thema huwelijksmigratie, waarbij de aankomende evaluaties betrokken worden en waarbij aandacht moet worden besteed aan:

- Minimale opleidingseisen;
- Taalbeheersing Nederlands dan wel Engels;
- Inkomenseis;
- Misbruik en mogelijke consequenties;
- Gedwongen uithuwelijking;
- De (verblijfsrechtelijke) gevolgen van de alhier strafbare polygamie;
- De koppeling tussen het behalen van een inburgeringsexamen en het verkrijgen van een zelfstandige verblijfsvergunning;
- Verbod op neef-en-nicht-huwelijken;
- Alimentatieplicht en de handhaving daarvan.

Tevens roept het CDA de regering op het ontwikkelen van een gemeenschappelijk Europees beleid ten aanzien van huwelijksmigratie als prioriteit aan te merken.

In de toelichting op de motie stelt het CDA dat de partij een integrale toekomstvisie wil. Daarnaast stelt het CDA:

'We hebben aangegeven te hechten aan vrije partnerkeuze. We hebben daarnaast betoogd dat de toekomstige huwelijksmigranten de verantwoordelijkheid hebben om mee te doen, om te integreren. De keuze om te emigreren naar Nederland dient niet lichtzinnig te worden gemaakt. Deze keuze vergt van de migrant een langdurige voorbereiding en inspanning. (...) De vrije partnerkeuze staat echter niet gelijk aan vrije toegang tot de Nederlandse samenleving. Daaraan stellen wij voorwaarden. Niet om de grenzen te sluiten, maar om perspectief te bieden. Alleen wanneer migranten een vervolgopleiding hebben genoten en de Nederlandse of Engelse taal beheersen, maken zij echt kans op een goede toekomst. Kansrijk in plaats van kansloos. Die emancipatie maakt dat uitsluiting en onderdrukking van migranten op langere termijn kan worden voorkomen. Pas als aan bepaalde voorwaarden is voldaan, zou een nieuwkomer in aanmerking moeten komen voor een zelfstandige verblijfsvergunning. En loopt de relatie stuk, dan kan het niet zo zijn dat alle kosten voor levensonderhoud te gemakkelijk op de Nederlandse samenleving kunnen worden afgewenteld.'

Fragment 6: CDA – toelichting op motie

Met het indienen van de motie onderstreept Van Toorenburg hoe belangrijk de partij het vindt dat er eisen aan huwelijksmigranten worden gesteld. Na de vraag van Verdonk of de inkomenseis die gesteld wordt 120% van het minimumloon is, stelt Van Toorenburg dat dat het minimum is. Hiermee maakt Van Toorenburg het standpunt van de partij nog iets concreter.

5.3.2 VVD

De VVD wordt in het debat vertegenwoordigd door mevrouw Van der Burg. In haar betoog gaat zij onder andere in op huwelijksmigratie. Van der Burg begint daar zelfs haar betoog mee:

'Zoals inmiddels bijna iedereen onderkent, ligt de sleutel tot het oplossen van de integratieproblemen bij het stopzetten van de toelating van kansarme immigranten. Tot voor kort waren wij goed op weg. De toestroom van kansarme huwelijksmigranten is dankzij het vorige kabinet flink teruggedrongen, maar door het beleid van het huidige kabinet neemt deze nu weer toe. De VVD is fel gekant tegen deze ontwikkeling en pleit voor een strengere selectie om verdere stagnatie van integratie te voorkomen.'

Fragment 7: VVD – toelating kansarme immigranten

Net als het CDA wil de VVD opleidingseisen aan huwelijksmigranten stellen en neef-nicht-huwelijken verbieden:

'Daarom moeten huwelijksmigranten de Nederlandse of Engelse taal in woord en geschrift beheersen, naar Nederlandse maatstaven voldoende zijn opgeleid en aantonen dat er geen sprake is van een neef-nicht-huwelijk.'

Fragment 8: VVD – eisen aan huwelijksmigranten

Op de vraag van de heer Dibi (GL) of het verbod op neef-nicht-huwelijken voor iedereen in Nederland geldt of alleen maar voor importbruiden, scherpt mevrouw Van der Burg haar standpunt aan:

'Wat ons betreft geldt dat verbod dan integraal, want wij maken geen onderscheid.'

Fragment 9: VVD – reactie op vraag GL over verbod op neef-nicht-huwelijken

In zijn betoog stelde minister Van der Laan dat de meeste voorstellen die het CDA heeft gedaan ter aanscherping van de eisen voor huwelijksmigratie, hem zeer aanspreken. Hij gaf vervolgens aan dat hij dit zou aankaarten bij collega's en dat hij er later op terug zou komen. Van der Burg wil graag weten wat hij er concreet aan gaat doen. Van der Burg krijgt echter geen antwoord op haar vraag, minister Van der Laan herhaalt alleen wat hij eerder in zijn betoog ook al had gezegd. Met haar vraag onderstreept Van der Burg wel de waarde die de VVD hecht aan het beperken van huwelijksmigratie.

Na het debat met minister Van der Laan op 4 december 2008, dient de VVD een aantal moties in. Eén daarvan gaat over huwelijksmigratie. In die motie worden twee verzoeken

bij de regering neergelegd. Het eerste verzoek luidt om in de toelatingseisen voor huwelijksmigranten op te nemen dat:

1. De huwelijksmigrant dient te beschikken over een diploma van een afgeronde vervolgopleiding in het land van herkomst;
2. De huwelijksmigrant de Nederlandse of Engelse taal in woord en geschrift dient te beheersen;
3. De huwelijksmigrant dient aan te tonen dat er geen sprake is van een neef-en-nichthuwelijk.

Het tweede verzoek luidt om op zo kort mogelijke termijn werk te maken van het zodanig opnemen in wet- en regelgeving van de inkomens- en opleidingseisen voor huwelijksmigranten dat deze ook daadwerkelijk kunnen worden gehandhaafd.

Verder pleit de VVD voor Europese regelingen voor huwelijksmigratie en toelating. Uit het betoog blijkt dat de VVD vindt dat er moet een eind komen aan het ontduiken van de Nederlandse regels voor huwelijksmigratie via de zogenaamde Europaroute. Op Europees niveau moet geregeld worden dat partners en familieleden van EU-onderdanen die zelf geen EU-nationaliteit hebben, vallen onder het toelatingsbeleid inzake huwelijks- en gezinsmigratie van de lidstaat waar zij ten tijde van de migratie verblijven. De minister moet volgens Van der Burg gaan pleiten voor Europese minimumnormen voor toelating. De VVD vindt dat die identiek moeten zijn aan de Nederlandse toelatingseisen.

5.3.3 PVV

De PVV wordt in dit debat vertegenwoordigd door de heer Fritsma. In zijn betoog komt Fritsma onder andere te spreken over immigratie. De PVV vindt dat de integratieproblemen niet opgelost kunnen worden, zolang de 'massa-immigratie' nog door gaat:

'(...) Dit alles is het gevolg van maar één ding, namelijk de nog steeds voortdurende massa-immigratie van met name mensen uit moslimlanden als Turkije en Marokko. (...) Zo blijft het met betrekking tot het oplossen van alle integratieproblemen dweilen met de kraan open; dat is voor iedereen duidelijk.'

Fragment 10: PVV – 'massa-immigratie'

De partij pleit daarom voor het beperken van immigratie door het stopzetten van 'reguliere immigratie vanuit moslimlanden'.

In zijn reactie op 4 december stelt minister Van der Laan dat 'de immigratiekraan niet wagenwijd openstaat.' Van der Laan stelt:

'Er zijn de afgelopen jaren maatregelen genomen (...) De inkomenseis en de leeftijdseis zijn verhoogd en wij hebben natuurlijk de Wet inburgering buitenland gekregen. Die maatregelen hebben effect. De heer Fritsma baseert zich bij zijn stelling feitelijk niet op de juiste grondslag.'

Fragment 11: Van der Laan – reactie op stelling PVV over 'massa-immigratie'

Fritsma is het daar niet mee eens:

'Hoe kan de minister zeggen dat de immigratiekraan niet open staat, als hij de komende jaren 100.000 nieuwe eerste generatie gezinsmigranten toe gaat laten?'

Fragment 12: PVV – reactie op Van der Laan over 'massa-immigratie'

Het blijkt dat de minister in zijn betoog andere cijfers had genoemd dan waar Fritsma om had gevraagd. Minister Van der Laan zegt toe hierop later terug te komen.

De discussie hierover is wat de PVV betreft echter nog niet afgerond. Na het debat met minister Van der Laan dient de PVV een aantal moties in, waaronder een motie over immigratie. Daarin verzoekt de PVV de regering, 'te erkennen dat integratieproblemen nooit zijn op te lossen zolang de instroom van immigranten op het huidige hoge niveau ligt en zorg te dragen voor forse immigratiebeperkende maatregelen'. Als toelichting hierop stelt Fritsma:

'Het is duidelijk dat de gigantische integratieproblemen waarmee wij te maken hebben het gevolg zijn van de voortdurende massa-immigratie uit landen als Turkije en Marokko. Het oplossen van de integratieproblemen zal dweilen met de kraan open blijven als aan die massa-immigratie niets wordt gedaan.'

Fragment 13: PVV – toelichting op motie over immigratie

De heer Dijsselbloem (PvdA) stelt vervolgens dat de heer Fritsma gebiologeerd is door aantallen en stelt dat hij juist zou moeten nagaan hoe groot de kans is op succesvolle integratie. Fritsma geeft daarop aan dat het niet alleen een zaak van opleiding is, maar duidelijk ook van aantallen. Fritsma stelt dat de IND zijn werk niet goed doet en dat gezinsmigranten via de Europa-route nog gemakkelijker Nederland binnen kunnen komen. Volgens Fritsma is de immigratiestroom daardoor oncontroleerbaar.

Naast het betoog en de motie komt de PVV ook over immigratie te spreken in reactie op het betoog van het CDA. Daarin wordt gesteld dat huwelijksmigratie in beginsel een eenmalig recht moet zijn en dat misbruik moet worden tegengegaan. Fritsma reageert daar als volgt op:

'Ik ben blij dat het CDA eindelijk een beetje wakker wordt bij het punt van de gezinsmigratie. De PVV heeft zich al tijden verzet tegen bijvoorbeeld het principe dat Marokkanen en anderen wel zeven, acht, negen keer achter elkaar een partner naar Nederland halen. Ik begrijp nu van mevrouw Van Toorenburg dat zij gezinsmigratie als eenmalig recht alleen in het kader wil plaatsen van misbruik. Dit betekent dat wanneer misbruik niet direct aangetoond kan worden, het CDA het dan nog steeds goed vindt dat er zeven, acht, negen partners uit het land van herkomst worden gehaald.'

Fragment 14: PVV – reactie op betoog CDA over eenmalig recht van huwelijksmigratie

Verder zegt Fritsma:

'Realiseert het CDA zich dat partnermigratie ook zonder huwelijk mogelijk is? Er komen immers heel veel allochtonen naar Nederland zonder een huwelijk te hebben gesloten, alleen een relatie is al genoeg. Ik hoop dat het CDA dit er ook bij betreft, want ik vind in dat kader de term "huwelijksmigratie" niet zo geschikt.'

Fragment 15: PVV – reactie op betoog CDA over huwelijksmigratie

Hiermee benadrukt Fritsma de waarde die de PVV hecht aan het tegengaan van immigratie.

5.3.4 GroenLinks

GroenLinks wordt in het debat vertegenwoordigd door de heer Dibi. In het debat komt hij alleen in reactie op andere partijen te spreken over immigratie.

Na het betoog van Van Toorenburg over het stellen van eisen aan huwelijksmigranten, zegt Dibi:

'De rechters zeggen samen met mensenrechtenorganisaties dat deze immigratiebeperkende maatregelen voornamelijk gericht zijn op Marokkanen en Turken. Vindt zij (Van Toorenburg) net zoals ik dat wij in een democratische rechtsstaat met wetten moeten komen die voor iedereen gelden en die niet alleen maar gebaseerd moeten zijn op willekeur?'

Fragment 16: GL – reactie op betoog CDA over het stellen van eisen aan huwelijksmigranten

En na het betoog van de VVD waarin Van der Burg stelt dat huwelijksmigranten geen neef-nicht-huwelijk mogen sluiten, vraagt Dibi:

'Geldt dat verbod voor die neef-nicht-huwelijken voor iedereen in Nederland of alleen maar voor importbruiden?'

Fragment 17: GL – reactie op betoog VVD over neef-nicht-huwelijken

5.3.5 Vergelijking

Zowel het CDA als de VVD willen dus eisen stellen aan huwelijksmigranten. Hoewel het CDA meer eisen stelt dan de VVD, stellen zij wel dezelfde eisen. Zij doen dit echter vanuit een ander oogpunt. Het CDA wil eisen stellen om de kansen van huwelijksmigranten te vergroten; de VVD wil eisen stellen om de toestroom van huwelijksmigranten te beperken. Ondanks dit verschil hechten beide partijen grote waarde aan deze toelatingseisen. Wanneer minister Van der Laan naar de zin van de VVD niet concreet aangeeft wat hij met deze eisen wil gaan doen, stelt de partij daar een vraag over. En zowel het CDA als de VVD dienen na afloop van het debat met de minister apart van elkaar een motie over dit onderwerp in, waarin zij de regering verzoeken de gestelde eisen op te nemen in het beleid m.b.t. huwelijksmigratie.

Ook pleiten beide partijen voor Europees beleid ten aanzien van huwelijksmigratie. De VVD doet daarbij echter enkele concrete voorstellen, waar het CDA dat niet doet.

De PVV is het eens met de VVD – beide partijen vinden dat de toestroom van immigranten beperkt moet worden. Maar waar de VVD zich vooral richt op het beperken van de aantallen huwelijksmigranten door toelatingseisen te stellen, richt de PVV zich op immigratie in het algemeen. De PVV wil immigratie beperken door 'reguliere immigratie vanuit moslimlanden' compleet stop te zetten.

De PVV kan zich ook vinden in de mening van het CDA dat gezinsmigratie een eenmalig recht moet zijn. Wanneer na doorvragen van mevrouw Verdonk echter blijkt dat het CDA gezinsmigratie als eenmalig recht alleen in het kader van misbruik wil plaatsen, is de PVV het daar niet mee eens. De PVV vindt dat gezinsmigratie altijd een eenmalig recht moet zijn.

Waar het CDA en de VVD spreken over huwelijksmigratie, heeft de PVV het over gezinsmigratie of partnermigratie. De PVV vindt de term huwelijksmigratie niet geschikt, omdat er 'ook veel allochtonen naar Nederland komen zonder een huwelijk te hebben gesloten'.

GroenLinks neemt in de discussie over immigratie een compleet ander standpunt in dan de andere partijen. Waar het CDA, de VVD en de PVV spreken over toelatingseisen en over het beperken van migratie, heeft GroenLinks het over gelijkheid. Alle wetten en regels moeten volgens GroenLinks voor iedereen gelden, ongeacht het land van herkomst.

5.4 Doelgroepenbeleid/Wanneer is iemand Nederlander?

In het debat wordt de kwestie doelgroepenbeleid aangekaart door de PvdA. GroenLinks zwengelt de discussie aan met de vraag wanneer iemand nu Nederlander is.

5.4.1 PvdA

De heer Dijsselbloem vraagt zich als woordvoerder van de PvdA in zijn betoog af of er binnen het rijksbeleid voldoende oog is voor specifieke problemen binnen specifieke groepen:

'Wij zijn in afwachting van een kabinetsreactie op het rapport van de heer Andersson over het bestaande beleid gericht op de Antilliaans-Nederlandse jongeren, Ook daarvan zal de effectiviteit sterk moeten worden verbeterd. En ook daarbij geldt dat handhaving veel consequenter zal moeten en begeleiding veel intensiever en dat reguliere instellingen meer maatwerk zullen moeten leveren. De keuze om specifiek beleid te voeren ten aanzien van Antilliaans- en Marokkaans-Nederlandse risicjongeren – een keuze die wij delen – brengt ons wel bij een meer fundamentele vraag: hebben wij binnen het rijksbeleid in brede zin voldoende oog voor specifieke problemen binnen specifieke groepen?'

Fragment 18: PvdA – doelgroepenbeleid

Hij pleit vervolgens ook voor doelgroepenregistratie om 'ontwikkelingen te kunnen monitoren, om over een nulmeting te kunnen beschikken en om zicht te hebben op

beleidseffecten.' Ook wil Dijsselbloem graag dat er in registraties meer doelgroepen worden onderscheiden, omdat er grote verschillen tussen de doelgroepen bestaan.

De heer Dibi zegt dat de heer Dijsselbloem voorstelt om over te gaan tot doelgroepenregistratie, om daar vervolgens een specifieke aanpak op los te laten. Dibi vraagt om een concreet voorbeeld waaruit blijkt dat die aanpak een toegevoegde waarde heeft voor het oplossen van die problemen. Dijsselbloem noemt vervolgens een voorbeeld, maar Dibi is daar niet tevreden mee. Dijsselbloem reageert daarop met:

'Als de heer Dibi zegt dat de overheid zich in haar beleid niet moet verdiepen in specifieke problemen die er soms zijn binnen bepaalde gemeenschappen, maar gewoon algemeen beleid moet aanbieden, dan stel ik vast dat wij daarover van mening verschillen.'

Fragment 19: PvdA – conclusie doelgroepenbeleid

Het lijkt erop dat de discussie over het voeren van doelgroepenbeleid met de stelling uit fragment 19 afgelopen is, maar niets is minder waar. Deze discussie wordt verder gevoerd na het betoog van GroenLinks. Zie ook paragraaf 5.4.2. Verder voert Dijsselbloem ook een korte discussie over doelgroepenbeleid met minister Van der Laan.

In zijn betoog op 4 december 2008 gaat minister Van der Laan namelijk in op het doelgroepenbeleid:

'De heer Dijsselbloem heeft aangedrongen op het vormen van doelgroepenbeleid bij specifieke problemen. Ik weet daar iets van omdat ik heel lang geleden in de Amsterdamse gemeenteraad heb gezeten, en de conjunctuurbewegingen zie in het beleid daarop. In 1990 was het echt zaak om dat doelgroepenbeleid zo snel mogelijk af te schaffen, omdat het op dat moment wel heel veel opriep aan zaakwaarneming, lobbygroepen, cliëntelisme, terwijl het heel weinig resultaat leek te hebben en het bovendien wel eens botste met het principe dat niemand wordt voorgetrokken, maar dat extra hulp wel moet worden gegeven. (...) Met die voorzichtigheid wil ik wel naar zijn suggestie kijken en met hem daarover praten.'

Fragment 20: Van der Laan - doelgroepenbeleid

Dijsselbloem antwoordt:

'Ik ben het ermee eens dat wij niet terug moeten naar de tijd van de zelforganisatie en de zelfbenoemde zaakwaarnemers, maar is de minister het met mij eens dat, waar specifieke problemen aan de orde zijn binnen specifieke groepen, wij onze ogen niet moeten sluiten en dat wij moeten proberen dicht bij die problemen te komen en waar nodig een specifieke aanpak moeten ontwikkelen?'

Fragment 21: PvdA – reactie op betoog Van der laan over doelgroepenbeleid

Van der Laan is het daarmee eens, maar hij wil liever 'maatwerk per geval, het liefst nog als uitzondering op de algemene regel. Dijsselbloem stelt vervolgens:

'Het kan niet zo zijn dat wij heel specifieke problemen daarom niet onder ogen zien. In verschillende onderzoeken komen de specifieke problemen naar voren. In het integratiebeleid zijn de doelgroepen met het doelgroepenbeleid helemaal uit beeld verdwenen.'

Fragment 22: PvdA – tweede reactie op betoog Van der Laan over doelgroepenbeleid

Van der Laan vindt dit een terecht punt en zegt dat daar eens over gepraat moet worden.

Dat de PvdA grote waarde hecht aan doelgroepenregistratie en doelgroepenbeleid blijkt ook uit de moties die worden ingediend na het betoog van minister Van der Laan. Twee moties van de PvdA hebben te maken met doelgroepenregistratie en doelgroepenbeleid. In de ene motie verzoekt de PvdA de regering 'in het Jaarrapport Integratie ook jaarlijks inzicht te geven in relevante ontwikkelingen onder specifieke bevolkingsgroepen zoals Irakezen, Afghanen, Somaliërs, Roma en Sinti, en Molukkers'. Dijsselbloem dient deze motie in, omdat volgens hem beter inzicht nodig is in problemen om te kunnen beoordelen of specifiek beleid nodig is. In de andere motie verzoekt de PvdA de regering 'om naar analogie van de samenwerking met de zogenaamde Antillianengemeenten, een gezamenlijke aanpak met de "Romagemeenten" te ontwikkelen en de Kamer hierover te informeren'.

5.4.2 GroenLinks

Tijdens en na het betoog van GroenLinks wordt de discussie tussen de PvdA en GroenLinks over het voeren van doelgroepenbeleid verder gevoerd. In zijn betoog stelt Dibi dat er wel specifiek doelgroepenbeleid gevoerd mag worden, maar dat dat dan wel goed onderbouwd moet worden:

'Hoelang moet je ergens verblijven om geen gast meer te zijn? Hoeveel generaties duurt het om voor volle Nederlander te worden aangezien? (...) In de nieuwe populistische lijn van de Partij van de Arbeid horen allochtonen, vooral Marokkaanse en Antilliaanse Nederlanders, net iets anders te worden behandeld dan autochtonen. (...) Gaat de minister de Verwijsindex Antillianen invoeren? Is hij het met Guusje ter Horst eens dat er etnisch geregistreerd moet worden? In het debat met de heer Dijsselbloem kwam al duidelijk naar voren dat hij geen enkele casus kan noemen om de toegevoegde waarde van etnisch registreren aan te tonen. Als de minister er voorstander van is, wil ik van hem een duidelijk casus horen. Dat kan alle critici voor eens en altijd duidelijk maken dat er een toegevoegde waarde is. Zo niet, dan moeten wij ermee ophouden. Op een gegeven moment zijn die "allochtonen", de Marokkaanse, Antilliaanse, Somalische of Ethiopische Nederlanders, gewoon Nederlander. Dan mogen zij in hetzelfde hokje worden gestopt als Patricia, Annie of Johnnie.'

Fragment 23: GL - doelgroepenbeleid

De heer Dijsselbloem vraagt zich vervolgens af:

'Hoe komen wij echter dichter bij het aanpakken van de oorzaken en daarmee tot effectiever beleid?'

Fragment 24: PvdA – reactie op betoog GL over doelgroepenbeleid

Hiermee benadrukt Dijsselbloem nogmaals het belang van doelgroepenregistratie. Vervolgens vraagt Dijsselbloem aan Dibi of het hem nu om een principiële punt gaat. Dibi ontkent dat:

'Ik verzet mij niet principiële tegen wat voor specifieke aanpak dan ook. Als kan worden aangetoond dat er bij Antillianen een specifiek probleemje is waarvoor een specifiek Antilliaanse oplossing bestaat die werkt, dan ga ik mij daar niet hysterisch tegen verzetten. (...) Niemand heeft mij tot nu toe op overtuigende wijze aangetoond dat etnisch registreren het wondermiddel is voor alle sociale en maatschappelijke problemen in Nederland.'

Fragment 25: GL – reactie op vraag PvdA over doelgroepenbeleid

De heer Van der Staaij (SGP) vraagt vervolgens of Dibi het wel goed vindt dat er geregistreerd wordt hoe het gaat met de criminaliteit onder de doelgroepen van het integratiebeleid. Dibi antwoordt daarop:

'Uiteraard moet er gewoon geregistreerd worden. Ik verzet mij niet per se tegen registratie, maar wel tegen het idee dat wij vanaf nu een generatie mensen die voor mij gewoon Nederlander is, etnisch registreren. Ik wil op een gegeven moment ophouden met zeggen: dat is een Marokkaans-Nederlandse jongen en die zijn oververtegenwoordigd bij roofovervallen, en dat is een Antilliaans-Nederlandse jongen en die zijn oververtegenwoordigd bij steekpartijen. Op een gegeven moment moeten wij het gewoon hebben over Nederlanders die crimineel gedrag vertonen.'

Fragment 26: GL – antwoord op vraag SGP over registratie

Het betoog van Dibi draait om gelijkheid, zoals ook al deels in de discussie over doelgroepenbeleid is terug te vinden. Dibi maakt in zijn betoog en in zijn reacties op andere partijen duidelijk dat iedereen gelijk moet zijn aan elkaar. Ook vraagt Dibi zich af wanneer allochtonen nu eindelijk eens als Nederlanders gezien gaan worden:

'Het deed mij beseffen dat ik, hoewel ik van Nederland houd en hier geboren ben, ook met een onzichtbare koffer rondloop. Ik ben hier niet te gast en toch kan ik die koffer moeilijk neerzetten. Het gevoel gast te zijn in eigen huis wordt breed gedeeld. Zowel allochtonen als autochtonen voelen zich niet altijd thuis in Nederland.(...) 'Hoelang moet je ergens verblijven om geen gast meer te zijn? Hoeveel generaties duurt het om voor volle Nederlander te worden aangezien?'

Fragment 27: GL – wanneer is iemand Nederlander?

Dat GroenLinks deze kwestie heel belangrijk vindt, blijkt ook uit de volgende vraag van Dibi aan minister Van der Laan:

'Er lopen veel Nederlanders rond met een koffer, ondanks het feit dat zij hier wonen en werken. De minister zei dat hij er alles aan wil doen om die mensen hun koffer te laten neerzetten. Daaraan voegde hij toe dat het ook iets vergt van autochtonen. Die moeten zeggen: zet die koffer daar maar neer. Hoe denkt de minister dat te gaan bereiken?'

Fragment 28: GL – vraag aan minister Van der Laan over koffer neerzetten

Van der Laan antwoordt dat hij dat wil bereiken door 'oude Nederlanders' het gevoel te geven dat er op een serieuze manier wordt omgegaan met de problemen die zijn ontstaan met de komst van buitenlanders:

'Zij moeten het gevoel hebben dat er oor is voor hun echte problemen en dat er snel wordt gehandeld. Dan zullen zij des te eerder zeggen: zet die koffer daar maar neer, en wat wil je drinken?'

Fragment 29: Van der Laan – antwoord op vraag GL over koffer neerzetten

Dibi kaart in zijn betoog ook nog een andere kwestie aan, die deels te maken heeft met het 'neerzetten van de koffer' en de vraag wanneer iemand Nederlander is. Hij vindt het namelijk vreemd dat mensen die hier legaal zijn en die hier minimaal vijf jaar wonen, wel mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen, maar niet bij de provinciale en landelijke verkiezingen. Hij stelt daarom voor om deze mensen ook stemrecht te geven bij de provinciale en landelijke verkiezingen. Zijn motivatie luidt:

'Ik vind politieke participatie van minderheden een heel belangrijk middel voor het stimuleren van de integratie. Ik vind het een mooie eerste stap richting het neerzetten van de koffer die zoveel mensen voelen.'

Fragment 30: GL – motivatie bij kiesrecht kwestie

De heer Dijsselbloem (PvdA) ziet het krijgen van stemrecht echter als de extra waarde van het Nederlanderschap:

'Wij hopen dat zo veel mogelijk mensen zo snel mogelijk na inburgering en nadat zij vijf jaar in Nederland zijn gewoon Nederlander worden, in alle opzichten, zodat zij dan alle rechten en plichten hebben die bij het Nederlanderschap horen, inclusief het kiesrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen.'

Fragment 31: PvdA – reactie op kiesrecht kwestie

Hij vraagt Dibi of hem 'het laatste stukje rechten dat men krijgt bij het Nederlanderschap' niet interesseert. Dibi antwoordt daarop:

'Ik vind ook dat bepaalde dingen horen bij het Nederlanderschap en dat die niet zomaar lukraak aan iedereen weggegeven moeten worden. Ik vind dat mensen die hier vijf jaar verblijven, die bereid zijn om zich hier te vestigen en die alles op alles zetten om mee te doen, eveneens betrokken moeten worden bij de democratie. Mijns inziens is dit een mooi middel daarvoor. Ik ben het dus met de heer Dijsselbloem eens, maar ik vind die bereidheid en het vijfjarige verblijf al waardevol genoeg om te zeggen dat iemand mag meedoen en meebeslissen. De gekozen volksvertegenwoordigers kunnen op hun beurt migranten plichten opleggen. Ik vind het dan een mooi gebaar wanneer dezelfde burgers, als die plichten worden opgelegd, ook mogen meebeslissen over wat er in hun leefomgeving gebeurt.'

Fragment 32: GL – antwoord op vraag PvdA over kiesrecht kwestie

Minister van der Laan is het in zijn betoog eens met Dijsselbloem. Van der Laan is van mening dat het verkrijgen van het kiesrecht voor de Tweede Kamer juist een meerwaarde moet zijn en blijven van het verkrijgen van het Nederlanderschap.

'Het moet een prikkel zijn om het hele proces van inburgering en naturalisatie zo snel mogelijk te doorlopen.'

Fragment 33: Van der Laan - kiesrecht kwestie

Dibi vindt het echter inconsequent dat migranten die hier al vijf jaar verblijven wel mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen en niet bij de landelijke verkiezingen. Van der Laan vindt dat Dibi gelijk heeft 'dat er op het punt van het principe een zekere inconsistentie is.' Dibi zegt vervolgens:

'Voor de integratie van migranten vinden wij het heel belangrijk dat zij respect hebben voor de democratie. Waarom zou je dat dan afwijzen?'

Fragment 34: GL – reactie op betoog Van der Laan over kiesrecht kwestie

Van der Laan heeft daar geen pasklaar antwoord op en zegt dat je in deze portefeuille niet alleen maar principiële en consequent kan zijn. Hij vindt dat de balans hier gevonden is. Dibi krijgt dus geen duidelijk antwoord op zijn vraag, maar door het stellen van deze vraag, benadrukt hij wel de waarde die GroenLinks hecht aan gelijke politieke rechten voor elke ingezetene van Nederland.

De VVD is het eens met Dijsselbloem en Van der Laan. Van der Burg reageert op het voorstel van GroenLinks door te vragen of dat niet vreemd is voor mensen die niet kiezen voor het Nederlanderschap. Dibi stelt dat deze mensen wel mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen en dat hij het wezenlijk vindt dat zij ook bij de landelijke verkiezingen stemrecht hebben:

'Op landelijk niveau worden immers heel belangrijke beslissingen genomen die hen direct raken.'

Fragment 35: GL – reactie op vraag VVD over kiesrecht kwestie

Van der Burg stelt vervolgens dat GroenLinks en de VVD daarover dan van mening verschillen.

5.4.3 Vergelijking

Deze discussie wordt voornamelijk gevoerd door de PvdA en GroenLinks. De PvdA wil graag doelgroepenbeleid voeren om zo specifieke problemen binnen specifieke groepen aan te kunnen pakken. Om dat beleid uit te kunnen voeren, is volgens de partij doelgroepenregistratie nodig. De PvdA vindt wel dat er in registraties meer doelgroepen worden onderscheiden, omdat er volgens de partij grote verschillen tussen de doelgroepen bestaan.

GroenLinks koppelt de kwestie doelgroepenbeleid aan de vraag wanneer iemand Nederlander is. De partij is tegen doelgroepenbeleid en doelgroepenregistratie, omdat de partij daarvan de toegevoegde waarde niet inziet. Tenzij de toegevoegde waarde wordt aangetoond, vindt GroenLinks dat er beleid moet worden gevoerd en dat er moet worden geregistreerd zonder onderscheid te maken op basis van het land van herkomst.

Ook koppelt GroenLinks de kwestie kiesrecht aan de vraag wanneer iemand Nederlander is. GroenLinks vindt dat mensen die hier legaal zijn en die hier minimaal vijf jaar wonen, niet alleen moeten mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen, maar ook bij de provinciale en landelijke verkiezingen. De partij vindt politieke participatie van minderheden een belangrijk middel om integratie te stimuleren. De VVD verschilt hierover van mening met GroenLinks en is dan ook tegen het voorstel. De PvdA kan zich enigszins vinden in de motivatie van GroenLinks, maar waar GroenLinks politieke participatie als een aanmoediging ziet om toch vooral te integreren, ziet de PvdA politieke participatie als een beloning achteraf voor het integreren. Voor de PvdA is politieke participatie vooral de extra waarde van het verkrijgen van het Nederlanderschap.

5.5 Straffen

Tijdens het debat wordt er veel gediscussieerd over het onderwerp 'straffen'. De discussie wordt vooral gevoerd naar aanleiding van de betogen van de PvdA en de PVV. Ook ontstaat er nog een korte discussie naar aanleiding van de motie die GroenLinks over dit onderwerp indient. Het CDA brengt het onderwerp zelf niet ter sprake, maar reageert alleen op de andere partijen. De VVD wijdt tijdens het eigen betoog kort de aandacht aan dit onderwerp en reageert verder, net als het CDA, op stellingen van andere partijen.

5.5.1 PvdA

De heer Dijsselbloem geeft als woordvoerder van de PvdA in zijn betoog aan dat Nederland wordt geconfronteerd met de vraag 'wat wij eigenlijk voor samenleving vormen en welk soort samenleving wij willen zijn'. Hij stelt:

'De rechtsstaat, de Grondwet en deze grondrechten vormen een solide onderlegger voor het debat. Zij vormen echter niet de alfa en omega. Onze omgang met rechten en vrijheden is zeker zo belangrijk.'

Fragment 36: PvdA – debat over Nederlandse samenleving

De heer Dibi (GroenLinks) reageert daar als volgt op:

'Wij hebben een bekend westers rechtsprincipe dat voor iedereen de wet geldt, ook de strafwet. Ik hoor de PvdA steeds vaker spreken over speciale sancties voor met name ontspoorde Marokkaanse jongeren. Hoe rijmt de heer Dijsselbloem de rechtsstaat en de aparte straffen waar de PvdA mee komt, met elkaar?'

Fragment 37: GL – vraag n.a.v. betoog PvdA over aparte straffen

Dijsselbloem antwoordt:

'Wij pleiten niet voor aparte strafmaatregelen voor aparte groepen of voor een apart wetboek van strafrecht op basis van etniciteit. Verre van dat! Wij bepleiten echter wel, maatwerk te leveren voor de individuen die voor de rechter verschijnen.'

Fragment 38: PvdA – antwoord op vraag GL over aparte straffen

Dibi vraagt vervolgens of de heer Dijsselbloem weet of het effectief is om mensen uit de wijk te verbannen. Dijsselbloem geeft geen antwoord op de vraag of deze maatregel effectief is, maar hij verduidelijkt wel het standpunt van de PvdA hierover.

'Onze stelling is dat wij die jongeren niet laten terugkeren. Wij willen dat de leidersfiguren die uit de cel terugkomen veel langer onder de hoede van justitie blijven, met reclassering, met bijzondere maatregelen en met gedragsmaatregelen die de rechters tegenwoordig op kunnen leggen, maar wat nog veel te weinig gebeurt.'

Fragment 39: PvdA – reactie op vraag GL over effectiviteit van straffen

Verdonk (Trots op Nederland) vraagt zich hierna af of het niet zinvoller is om de straf te verlengen, zodat 'de kleine boefjes zien dat je, als je iets doet, ook echt hard wordt aangepakt.'

Met die laatste opmerking is Dijsselbloem het eens, maar hij is tegen langer opsluiten. Daar wordt volgens hem vrijwel niemand beter van.

Opvallend is dat het betoog uitmondt in een discussie over straffen (en vervolgens over allerlei andere, enigszins gerelateerde onderwerpen als lokale kwesties, buurtagenten en het weghalen van jongeren uit hun gezinssituatie), terwijl Dijsselbloem daar in zijn betoog eigenlijk niet over spreekt.

5.5.2 PVV

Naast immigratie komt de heer Fritsma als woordvoerder van de PVV in zijn betoog ook te spreken over de aanpak van criminaliteit en wangedrag.

Hij begint zijn betoog over dit onderwerp als volgt:

'Overal worden de straten geteisterd door met name Marokkaanse straatterroristen, agressievelingen die scheldend, spugend, rovend en onschuldige mensen in elkaar rammend door het leven gaan. Met de veiligheid verdwijnt ook de gezelligheid. Of het nu gaat om koopavonden, lampionoptochten of avondjes naar de bioscoop, de Marokkaanse terreur steekt overal de kop op. (...) Als iets de mislukte integratie laat zien, is het wel het voortdurende wangedrag en de voortdurende overlast van dit Marokkaanse tuig.'

Fragment 40: PVV – criminaliteit en wangedrag

De heer Dibi (GroenLinks) reageert hierop door te stellen dat Fritsma over elk 'akkefietje' wil praten, maar dat hij geen haalbare oplossing heeft:

'U komt constant met het uitzetten van die jongeren en hun ouders, maar u weet net zo goed als ik dat dit nooit echt tot stand zal komen, al stemmen wij nu in meerderheid voor het uitzetten van ontspoorde jongeren en hun ouders. Internationale verdragen staan dit namelijk gewoon niet toe.'

Fragment 41: GL – reactie op betoog PVV over criminaliteit en wangedrag

Fritsma stelt vervolgens dat dit een kwestie van onwil is:

'Alles is namelijk mogelijk, ook het opzeggen van internationale verdragen. Als er de politieke wil is om tot die daadkrachtige en noodzakelijke oplossingen te komen, dan is er ook een weg.'

Fragment 42: PVV – reactie op stelling GL over criminaliteit en wangedrag

Fritsma vindt dat overlast, criminaliteit en straatterreur keihard moeten worden aangepakt. Hij wil dat doen middels het driestappenplan van de PVV:

'De raddraaiers moeten veel zwaarder gestraft worden. Bij de tweede misstap van minderjarige allochtone straatterroristen moet ook aan de ouders een gevangenisstraf worden gegeven. Als ook dit niet helpt, moeten de allochtone criminelen uit Nederland worden verwijderd, na intrekking van de Nederlandse nationaliteit, wanneer het personen betreft met een dubbele nationaliteit en inclusief de ouders, wanneer het om minderjarigen gaat.'

Fragment 43: PVV – stappenplan om criminaliteit en wangedrag aan te pakken

Dit stappenplan leidt tot een uitgebreide discussie. Zo vinden verschillende partijen dat ouders niet gestraft kunnen worden voor de misdaden van hun kinderen. Het CDA dringt bijvoorbeeld tweemaal aan op een delictsomschrijving waarmee ouders strafrechtelijk kunnen worden aangepast voor delicten van hun kinderen. Hierin valt ook enige spot en afkeuring in te ontdekken, want zoals de heer Fritsma stelt: 'Met de huidige wet lukt dit natuurlijk niet.'

Over de reacties van de andere partijen zegt Fritsma:

'Het is een deel van het probleem dat die ouders hun verantwoordelijkheid als opvoeder niet nemen. Dat moet dus aangepakt worden. Als je deze ouders een gevangenisstraf in het vooruitzicht stelt indien hun kinderen zo over de schreef gaan, denk ik dat zij beter hun best zullen doen om de opvoeding van hun kinderen in betere banen te leiden.'

Fragment 44: PVV – reactie op stelling andere partijen over het straffen van ouders

Vervolgens vraagt de heer Jansen (SP) of Fritsma dezelfde maatstaf wil laten gelden voor Nederlandse ouders. Fritsma antwoordt hier ontkennend op. Hij vindt dat 'problemen aangepakt moeten worden waar deze zijn'. Hij stelt dat voor Nederlandse ouders een andere maatstaf moet gelden dan voor Marokkaanse ouders met een crimineel Marokkaans kind, omdat de 'zware oververtegenwoordiging van bijvoorbeeld Marokkanen alleen maar kan leiden tot een specifieke aanpak'. Verder stelt Fritsma:

'Het hebben van een dubbele nationaliteit is niet te vergelijken met het hebben van een enkelvoudige nationaliteit en dus is het te rechtvaardigen dat je dit soort maatregelen wel neemt bij mensen met een dubbele nationaliteit en niet bij mensen met een enkelvoudige nationaliteit.'

Fragment 45: PVV – dubbele nationaliteit

Wanneer de vergelijking wordt getrokken tussen Marokkaanse en Nederlandse jongens die homo's mishandelen, stelt Fritsma:

'Beiden moeten natuurlijk hard gestraft worden, maar bij Marokkaanse homorammers willen wij een stapje verdergaan door ook de ouders te straffen en door hen bij volharding in hun agressie het land uit te zetten. Dat is het verschil. Er moet natuurlijk een gelijke gevangenisstraf worden opgelegd, maar omdat het niet los kan worden gezien van de verantwoordelijkheid die met name veel allochtone ouders niet nemen – straatcoaches moeten kinderen naar huis brengen omdat de ouders dat niet doen – vergt het wel meer.'

Fragment 46: PVV – straffen van 'homorammers'

Er volgt een lange discussie waarin Verdonk (Trots op Nederland) Fritsma van discriminatie beschuldigt, wat de heer Fritsma ontkent. Van der Burg (VVD) wil deze kwestie ophelderen:

'Als een kind van een ouder met alleen de Turkse nationaliteit en een kind van ouders met een puur Nederlandse nationaliteit dezelfde fout begaan, dan gaat die ouder met de Turkse nationaliteit de gevangenis in?'

Fragment 47: VVD – reactie op ontkenning discriminatie van PVV

Fritsma bevestigt dit, waarop Van der Burg stelt dat de heer Fritsma onderscheid maakt en dus discrimineert. Fritsma reageert daar als volgt op:

'Ik vind het jammer om steeds dat onzinnige discriminatieargument te moeten horen. Het is duidelijk dat je voor alle problemen die deze Marokkaanse straatterroristen veroorzaken niet dezelfde aanpak kan kiezen als voor autochtone criminelen. Dat zou u ook moeten erkennen. Ik kan zo veel cijfers noemen die de noodzaak aangeven van een andere aanpak. Nogmaals, dat heeft niets met discriminatie te maken. Dat is een goedkoop argument om dit simpel af te doen.'

Fragment 48: PVV – ontkenning discriminatie

Fritsma spreekt zichzelf in zijn antwoorden op vragen van andere partijen echter constant tegen. Hij kan zijn bewering dat zijn plan niets met discriminatie te maken heeft, dan ook niet staande houden.

Op het moment dat Van der Laan in zijn betoog op 4 december in wil gaan op het driestappenplan dat Fritsma eerder op 2 december presenteerde, gebeurt er iets opmerkelijks. Fritsma stelt:

'Wat anders is in vergelijking met wat ik dinsdag heb gezegd, gaat over het geven van een gevangenisstraf aan ouders van minderjarige straatterroristen. Ik heb toen gezegd dat er onderscheid werd gemaakt tussen allochtoon en autochtoon. Dat was een vergissing, maar de rest staat nog als een huis, dus ook het punt van het uitzetten en denaturaliseren van bijvoorbeeld Marokkaanse criminelen. Dat blijft natuurlijk staan.'

Fragment 49: PVV – verandering van standpunt

Waar Fritsma in het eerste debat op 2 december ouders van criminele allochtone jongeren gevangenisstraf wilde geven en ouders van criminele autochtone jongeren niet, en daarbij stug volhield dat dit niets met discriminatie te maken heeft, stelt Fritsma nu dat dit een vergissing is.

Na het indienen van de moties door de PVV spreken verschillende partijen, te weten D66, CDA, SP en GroenLinks, Fritsma aan op zijn veranderde standpunt over het vervolgen van criminele allochtone jongeren en hun ouders. Fritsma antwoordt hierop door te zeggen dat er op dat punt een verkeerde uitleg is geweest. In de eerste termijn van het debat op 2 december gaf Fritsma aan dat ouders met een dubbele nationaliteit een celstraf moeten krijgen als hun kinderen voor de tweede maal een 'misstap' begaan. Nu stelt Fritsma echter:

'Er is een verkeerd beeld ontstaan over de uitleg van het geven van gevangenisstraf aan de ouders van minderjarige straatterroristen. Daarbij is inderdaad dinsdag het onderscheid gemaakt tussen autochtoon en allochtoon, maar dit was niet de bedoeling, want gevangenisstraffen moeten voor iedereen gelijk zijn.'

Fragment 50: PVV – reactie op vragen over verandering standpunt

Fritsma is dus tussen het eerste debat en dit tweede debat radicaal van standpunt veranderd. Op de vraag van mevrouw Karabulut (SP) wie er dan voor al die kinderen gaat zorgen, heeft Fritsma geen antwoord. De heer Dibi (GroenLinks) stelt vast dat:

'De heer Fritsma helemaal geen verstand heeft van discriminatie. Ik doe nu nog slechts een bescheiden greep uit een aantal andere voorstellen. Het wordt moslims niet toegestaan om een koran te bezitten, om een gebedshuis te openen, om een omroep te starten, om stemrecht te hebben bij de gemeenteraadsverkiezingen, om in het kabinet te zitten, om als werkloze in Nederland te zitten enzovoorts. Gaat de heer Fritsma daar ook een ander standpunt over innemen, of blijft hij op dat punt wel discrimineren?'

Fragment 51: GL – vraag over veranderend standpunt over aanpak criminaliteit en wangedrag

Fritsma antwoordt daarop dat dit echt niets met discriminatie te maken heeft. Verder zegt hij:

'Wij staan achter al die punten, want wij willen de islamisering van de Nederlandse samenleving tot staan brengen.'

Fragment 52: PVV – reactie op vraag GL over veranderend standpunt over aanpak criminaliteit en wangedrag

5.5.3 GroenLinks

Na het debat met minister Van der Laan dient GroenLinks een aantal moties in. Hun derde motie levert nog een flinke discussie op. Daarin verzoekt de partij de regering 'erop toe te zien dat er geen verschil wordt gemaakt in straf op basis van etniciteit.' Dibi dient deze motie in, omdat er volgens hem een politieke partij is die openlijk uitkomt voor het apart straffen van verschillende etniciteit en omdat ook andere partijen deze geluiden nu laten horen.

De heer Dijsselbloem (PvdA) zegt daarop de motie graag te steunen, maar vraagt de heer Dibi:

'Bent u het wel met mij eens dat wanneer jongeren in die keiharde straatcultuur vastzitten, een cultuur waarin machismo zeer dominant is en de geweldsdrempel laag is, de rechter daarmee bij het opleggen van straffen rekening mag houden?'

Fragment 53: PvdA – vraag over motie GroenLinks over straffen

Dibi beantwoordt bevestigend:

'Ja, de rechter moet rekening houden met allerlei aspecten rondom individuele gevallen. Daar moeten wij ons niet mee bemoeien.'

Fragment 54: GL – reactie op vraag PvdA over straffen

De heer Van der Staaij (SGP) vraagt zich vervolgens af of Dibi met deze motie zegt dat bepaalde elementen uit de culturele achtergrond niet moeten worden meegenomen bij het bepalen van de effectiviteit van de straf. Dibi antwoordt daarop:

'Wat ik met deze motie zeg, is heel duidelijk. Het kan u ook niet ontgaan zijn dat er wel degelijk discussie is over de strafbepaling en de strafbeleving in Nederland. Wij moeten niet gaan straffen op basis van een kleurtje. Wij moeten niet zeggen: Marokkaans-Nederlandse jongeren zijn oververtegenwoordigd bij allerlei scootergerelateerde inbraken of roofovervallen en daarom gaan wij in de opsporing alleen maar Marokkaanse Nederlanders controleren. Die zaken moeten van elkaar worden losgekoppeld.'

Fragment 55: GL – reactie op vraag SGP over straffen

Mevrouw Verdonk (Trots op Nederland) vraagt hierna om opheldering:

'Ik wil hier toch wat meer duidelijkheid over. Ook in de discussie van eergisteren ging het aan de ene kant om de delictsomschrijving, dat iedereen die wat doet op dezelfde manier strafbaar is zonder onderscheid naar persoon of achtergrond. Aan de andere kant mag de rechter wel rekening houden met allerlei elementen in zijn strafoplegging. Hij mag ook rekening houden met etniciteit. Als in een bepaalde cultuur iets meer helpt dan iets anders, mag dat toch worden opgelegd?'

Fragment 56: TON – vraag over motie GL over straffen

Dibi antwoordt als volgt:

'Dat klopt. Misschien heb ik geen duidelijk antwoord gegeven op de vraag van de heer Van der Staaij of rekening moet worden gehouden met schaamtegevoelens. De minister schrijft in de schriftelijke beantwoording bijvoorbeeld dat in de Marokkaanse cultuur sprake is van bepaalde schaamtegevoelens en dat bij de bestraffing van dit soort jongeren rekening moet worden gehouden met de strafbeleving. Daar ben ik geen voorstander van. Ik vind dat je niet voor allerlei verschillende etniciteiten rekening moet houden met specifieke schaamtegevoelens en die moet koppelen aan de strafbeleving. Daar verzet ik mij tegen. Dat is eigenlijk ook waarom ik die motie indien.'

Fragment 57: GL – antwoord op vraag TON over straffen

Op de vraag van Verdonk op het antwoord op haar vraag dus 'ja' luidt, antwoordt Dibi:

'Ja. De rechter mag rekening houden met alles wat relevant is om ervoor te zorgen dat die jongere weer resocialiseert en meedoet in de samenleving.'

Fragment 58: GL – antwoord op tweede vraag TON over straffen

Dibi wil dus niet dat er verschillende straffen worden uitgedeeld op basis van etniciteit, maar tegelijkertijd mag de rechter bij het bepalen van de straf rekening houden met alles wat relevant is om ervoor te zorgen dat die jongere weer resocialiseert en meedoet in de samenleving. Dit spreekt elkaar tegen, want als een rechter kan onder 'alles wat relevant is om ervoor te zorgen dat die jongere weer resocialiseert en meedoet in de samenleving' ook de etnische achtergrond van de jongere verstaan.

5.5.4 VVD

Van der Burg gaat als woordvoerder van de VVD in haar betoog kort in op de kwestie straffen:

'Als kinderen van niet-geïntegreerde ouders in de problemen komen, overlast veroorzaken en tot criminaliteit vervallen, kan alleen krachtig lik-op-stukoptreden van politie en justitie hen tot gedragsverandering brengen'.

Fragment 59: VVD – betoog over straffen

Daarnaast pleit de VVD voor een onderzoek of nieuwe strafmaatregelen kunnen bijdragen aan een effectievere aanpak en correctie van deze ontspoorde jongeren. De partij zet dit pleidooi extra kracht bij door een motie in te dienen. Daarin verzoekt de VVD de regering om politie en justitie in de probleemwijken voor ontspoorde jongeren te laten overgaan op een consequent lik-op-stukbeleid en verzoekt de regering tevens te onderzoeken of nieuwe punitieve sanctiemodaliteiten kunnen bijdragen aan een effectievere aanpak en correctie van deze ontspoorde jongeren.

5.5.5 Vergelijking

De PvdA geeft in het debat aan niet te pleiten voor aparte strafmaatregelen voor aparte groepen, maar voor het leveren van maatwerk voor de individuen die voor de rechter verschijnen. Het standpunt van GroenLinks ligt dicht bij het standpunt van de PvdA. GroenLinks is ook tegen het uitdelen van verschillende straffen op basis van etniciteit, maar verwoordt duidelijker waar de rechter bij het uitdelen van de straf rekening mee mag houden, namelijk alles wat relevant is om ervoor te zorgen dat die jongere weer resocialiseert en meedoet in de samenleving.

De PVV wil net als de VVD criminele allochtone jongeren hard aanpakken. Maar waar de VVD vaag blijft in het omschrijven van de aanpak ('krachtig lik-op-stukoptreden'), benoemt de PVV een heel specifiek stappenplan, waarbij geen rekening wordt gehouden met internationale verdragen. De PVV pleit in eerste instantie, anders dan de PvdA, voor verschillende straffen voor verschillende groepen. Zo wil de PVV bij een gelijke misdaad ouders van criminele allochtone jongeren wel gevangenisstraf geven, en ouders van criminele autochtone jongeren niet. Geen enkele andere partij is het eens met de PVV – de partij wordt ook beschuldigd van discriminatie. In tweede instantie komt de PVV terug op die stelling en stelt dat gevangenisstraffen voor iedereen gelijk moeten zijn.

6. Consistentie

In de vorige hoofdstukken is ingegaan op de achtergrond en ideologie van vijf politieke partijen. Vervolgens is gekeken welke standpunten over integratie deze partijen innemen op papier en aan de hand van drie thema's is een debat over integratie bekeken. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de koppeling tussen de achtergrond van de partijen, de standpunten op papier en het debat. Tevens worden er enkele zaken ter discussie gesteld.

6.1 CDA

Het CDA is een christendemocratische politieke partij. Bij de partijstandpunten spelen de volgende vier kernwaarden een belangrijke rol:

- Publieke gerechtigheid
- Gespreide verantwoordelijkheid
- Solidariteit
- Rentmeesterschap

Integratie betekent voor de partij 'economische en maatschappelijke zelfredzaamheid'.

Het CDA heeft in verschillende documenten én op de website haar visie op het integratievraagstuk uiteen gezet. In elk document komt de gedachte terug dat 'deelname aan de samenleving de integratie bevordert'. Participatie is dan ook een belangrijk onderwerp in de stukken van het CDA. Andere belangrijke onderwerpen zijn het beperken van huwelijksmigratie en wederkerigheid.

6.1.1 Participatie

Het verkiezingsprogramma en de website leggen de nadruk op participatie. In het verkiezingsprogramma wordt onder participatie drie dingen verstaan; sociaaleconomische participatie, sociaalmaatschappelijke participatie en politiekbestuurlijke participatie. Immigranten moeten de taal leren, aan het werk en deelnemen aan politiek en bestuur. Op de website wordt onder participatie 'economische en maatschappelijke zelfredzaamheid' verstaan. Zo staat op de website: 'Wie in Nederland een toekomst op wil bouwen, moet voor zichzelf en zijn gezin kunnen zorgen. Uiteindelijk moeten we allemaal aan de maatschappij deelnemen en er vorm aan geven.'

6.1.2 Beperken van huwelijksmigratie

Het beperken van huwelijksmigratie komt op zowel de website als in de publicatie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA aan bod. Daarin wordt gesteld dat huwelijksmigratie de integratie stopt en dat het daarom moet afnemen.

In het debat neemt het onderwerp huwelijksmigratie voor het CDA een prominente plek in. Daarin wordt dit onderwerp gekoppeld aan de opleidingseisen die het CDA wil stellen aan immigranten. De eisen die in het debat worden gesteld, vinden hun oorsprong in de publicatie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Zo staat er in de publicatie dat er 'een strenge selectie aan de poort' moet komen voor importbruiden en -bruidegommen. Buitenlandse huwelijkspartners die geen Nederlands of Engels kunnen spreken en schrijven en niet minimaal een vakdiploma op zak hebben, mogen Nederland niet in en huwelijken tussen neven en nichten moeten worden verboden. Deze eisen worden ook in het debat gesteld.

De eisen worden in het debat gesteld onder de noemer 'kansen voor huwelijksmigranten verhogen'. Op de website worden min of meer dezelfde eisen genoemd, maar die worden door de volgende zinnen ingeleid: 'We moeten voorkomen dat het integratieproces weer stopt doordat immigranten een (huwelijks)partner uit het land van herkomst halen. Omdat een huwelijk een voor de hand liggende manier is om aan een verblijfsvergunning te komen, zijn daar strengere eisen aan gesteld.' Daar worden de eisen dus gesteld

onder het mom van 'beperking immigratie zodat het integratieproces niet meer stopt'. Dat is een compleet ander uitgangspunt dan in het debat.

'Kansen voor huwelijksmigranten verhogen' past deels bij de kernwaarde publieke gerechtigheid en deels in het plaatje van solidariteit. Het past bij publieke gerechtigheid, omdat 'De overheid een bestaansminimum moet garanderen, waarbinnen burgers en hun verbanden hun verantwoordelijkheden kunnen waarmaken.' Met het stellen van eisen aan immigranten zegt de overheid eigenlijk dat een immigrant die aan die eisen voldoet, het wel zal redden in de Nederlandse samenleving. Door het stellen van eisen garandeert de overheid dus eigenlijk een bestaansminimum. Het past ook deels bij solidariteit, omdat het betrokkenheid toont tussen verschillende bevolkingsgroepen.

De kwestie 'eisen stellen aan migranten' is een twijfelgeval. Het WI vindt het stellen van eisen aan huwelijksmigranten een kwestie van solidariteit. 'Het recht op vrij partnerkeuze hoort te zijn ingebed in de solidariteit met het land van vestiging'.¹ Maar daar kan ook anders over gedacht worden. Botst dat niet met de uitleg 'echt mens zijn in relatie tot elkaar'? En botst dat niet met de kernwaarde gespreide verantwoordelijkheid, waarvan de uitleg luidt dat het CDA de verantwoordelijkheid voor het nemen van bepaalde beslissingen zo dicht mogelijk bij de mensen wil neerleggen, bijvoorbeeld bij het gezin? In dat opzicht zou het nemen van de beslissing met wie je je leven wilt doorbrengen een beslissing moeten zijn die mensen zelf moeten nemen. Een beslissing waar de overheid zich niet mee hoeft te bemoeien.

6.1.3 *Wederkerigheid*

Wederkerigheid komt zowel in het verkiezingsprogramma, als op de website, als in de publicatie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA ter sprake. Wederkerigheid betekent voor het CDA dat de samenleving nieuwkomers welkom moet heten en dat nieuwkomers de taal leren, kennisnemen van en respect tonen voor de wetgeving, cultuur en geschiedenis van Nederland. Daarnaast heeft wederkerigheid voor de partij ook betrekking op rechten: als iemand zich beroept op bijvoorbeeld het recht op vrijheid van geloof, dan moet hij dan ook aan een ander toestaan. Deze gedachte past bij de kernwaarde 'solidariteit', want zo stelt het CDA: 'Solidariteit is wederkerig. Dat immigranten welkom zijn, schept verplichtingen naar twee kanten: voor de gevestigde samenleving om mensen op te nemen en voor de immigranten om zich de benodigde vaardigheden eigen te maken om aan deze samenleving bij te kunnen dragen.'

6.2 **PvdA**

De PvdA is een sociaaldemocratische politieke partij. Bij het innemen van partijstandpunten gaat de partij uit van de volgende beginselen:

- Solidariteit en saamhorigheid
- Nabij bestuur
- Selectieve en duurzame groei
- Een veelzijdige democratische rechtsstaat
- Vrijheid als recht
- Gemeenschap als keuze

Onder het begrip integratie verstaat de partij 'een volwaardige deelname van nieuwe landgenoten in alle aspecten van het maatschappelijk leven'.

De PvdA heeft in verschillende documenten én op de website haar visie op het integratievraagstuk uiteen gezet. Belangrijke onderwerpen die hier in terug komen zijn:

- Participatie/emancipatie/actief burgerschap
- Gemeenschappelijke waarden
- Tegengaan van conflicten en spanningen

¹http://allochtonen.web-log.nl/allochtonen/files/perssamenvatting_wirapportintegratie.doc

6.2.1 Participatie/emancipatie/actief burgerschap

De Integratieresolutie van de PvdA legt de nadruk op participatie, emancipatie en actief burgerschap. Iedereen moet 'meedoen en zijn bijdrage leveren' door de taal te spreken, door te leren en te werken en door ruimte te bieden aan anderen. Ook op de website en in het verkiezingsprogramma wordt gesproken over participatie. Op de website wordt daar het leren van de Nederlandse taal, kennis van de Nederlandse samenleving en deelname aan politiek en bestuur onder verstaan. In het verkiezingsprogramma wordt daar iets anders onder verstaan; daar wordt gesproken over het voltooien van een opleiding en het vinden van werk. Verder wordt in het verkiezingsprogramma net zoals in de Integratieresolutie gesproken over emancipatie. Daarin staat dezelfde boodschap verwoord: wie belemmerd wordt in zijn of haar emancipatie, verdient steun vanuit de overheid.

Deze gedachten passen goed bij het PvdA-beginsel 'solidariteit en saamhorigheid', omdat dat het gevoel van een-zijn met anderen inhoudt, of je nu arm of rijk bent, hoog- of laagopgeleid, allochtoon of autochtoon. De Integratieresolutie geeft daar uiting aan door te stellen dat iedereen zijn bijdrage moet leveren. Daarnaast past de emancipatiegedachte bij het beginsel 'vrijheid als recht', want dat houdt in dat iedereen de kansen en middelen moet krijgen om iets van zijn vrijheid te maken.

6.2.2 Gemeenschappelijke waarden

Zowel de website als de integratieresolutie gaat in op de kwestie 'gemeenschappelijke waarden'. Op de website wordt gesteld dat het delen van een aantal regels en waarden een noodzakelijke voorwaarde is om met elkaar samen te kunnen leven. De basis voor deze gemeenschappelijke waarden en uitgangspunten moeten volgens de website worden gevormd door de Nederlandse rechtsstaat en goed burgerschap. Ook in de Integratieresolutie staat de rechtsstaat centraal. Volgens de resolutie moet er binnen de grenzen van de rechtsstaat ruimte geboden worden voor tradities, gewoonten en religies van anderen. En die tradities, gewoonten en religies moeten geaccepteerd worden.

Deze gedachte komt overeen met het PvdA-beginsel 'gemeenschap als keuze'. Dit beginsel wordt uitgelegd als een pleidooi voor een ontspannen samenleving waarin mannen én vrouwen keuzes hebben rondom arbeid, zorg, leren en vrijwilligerswerk. 'Wij verdedigen een vrijzinnige moraal, waarin – tegen de achtergrond van voor iedereen geldende grondrechten – ruimte is voor verschillende levensbeschouwingen, levensstijlen en culturen.' Deze uitleg komt bijna exact terug in de Integratieresolutie.

Ook in het debat wordt ingegaan op de kwestie 'gemeenschappelijke waarden'. Daarin wordt gesteld dat 'migratie en de daaropvolgende integratieproblemen ons hebben geconfronteerd met de vraag wat wij eigenlijk voor samenleving vormen en welk soort samenleving wij willen zijn'. Oftewel: de partij vindt dat er een zoektocht gestart moet worden naar onze gezamenlijke waarden en normen. In het debat stelt de PvdA verder dat de rechtsstaat, de Grondwet en grondrechten een solide onderlegger vormen voor het debat. Dit sluit aan bij wat er op de website en in de Integratieresolutie wordt gesteld.

6.2.3 Tegengaan van spanningen en conflicten

Het tegengaan van spanningen en conflicten is een onderwerp dat op de website aan bod komt. Benoemen en aanpakken luidt het devies. Bij het omgaan met spanningen en conflicten moet er volgens de website van de PvdA gekozen worden voor normeren, confronteren of tolereren.

Wat opvallend is in het debat, is dat het betoog van de PvdA uitmondt in een discussie over straffen, terwijl het betoog daar helemaal niet over ging. Ook is opvallend dat de aanpak van conflicten en spanningen zoals die in publicaties wordt genoemd (normeren, confronteren en tolereren), eigenlijk niet terugkomt in het debat.

6.3 VVD

De VVD is een liberale politieke partij en gaat bij het innemen van partijstandpunten uit van de volgende liberale uitgangspunten:

- Vrijheid
- Verantwoordelijkheid
- Gelijkwaardigheid
- Verdraagzaamheid
- Sociale rechtvaardigheid

Integratie houdt volgens de VVD in dat 'mensen op eigen benen staan, volwaardig participeren en meehelpen de samenleving in stand te houden en uit te bouwen'.

De VVD heeft in verschillende documenten én op de website haar visie op het integratievraagstuk uiteen gezet. Deze visie kan globaal worden samengevat als het beperken van migratie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van discriminatie. Enkele belangrijke onderwerpen die in de documenten terug komen zijn participatie/gedeeld burgerschap en het beperken van immigratie.

6.3.1 Participatie/gedeeld burgerschap

Onder participatie wordt in de stukken telkens net iets anders verstaan. Het verkiezingsprogramma spreekt alleen over arbeidsparticipatie, de website heeft het over het beheersen van de Nederlandse taal en het respecteren van de Nederlandse normen en waarden, terwijl de notitie Immigratie en Integratie alleen spreekt over 'volwaardig participeren'. In het debat spreekt Van der Burg over het beheersen van de Nederlandse taal en het hebben van werk, wanneer het over participatie gaat.

6.3.2 Beperken van immigratie

Het beperken van immigratie speelt een belangrijke rol in de notitie 'Immigratie en Integratie'. In de uitleg van het standpunt op de website is het stopzetten van de toelating van kansarme immigranten slechts een deel van de oplossing. Op de website wordt gesteld dat de oplossing in drie delen moet komen: door immigratie te beperken, integratie te bevorderen en discriminatie te bestrijden. Dit is ook de grote lijn in de publicatie van de Teldersstichting. De partij wil de immigratie beperken door bijvoorbeeld het aantal asielzoekers terug te dringen, het actief opsporen en uitzetten van illegalen en het terugdringen van de stroom kansarme huwelijksmigranten. Ook zouden de verblijfsvergunningen van migranten die een misdrijf hebben gepleegd, moeten worden ingetrokken.

In het debat wordt uitgebreid gesproken over het beperken van immigratie, maar het betoog van Van der Burg gaat eigenlijk alleen over huwelijks- en gezinsmigratie. De andere 'immigratiebeperkende' maatregelen waar de VVD in de notitie over spreekt, komen in het debat niet aan bod. In haar betoog pleit Van der Burg voor een strengere 'selectie aan de poort' door eisen te stellen aan huwelijksmigranten en voor een verbod op neef-nicht-huwelijken. Dit pleidooi komt voort uit de notitie 'Immigratie en integratie'. Daarin wordt gesteld dat er onverantwoord veel kansarme immigranten zijn toegelaten en dat aan deze mensen geen harde integratie-eisen zijn gesteld. In de notitie staat verder dat de immigratie beperkt moet worden door onder andere het terugdringen van de stroom kansarme huwelijksmigranten.

Het is echter de vraag in hoeverre het stellen van eisen aan huwelijksmigranten past bij liberale beginselen als persoonlijke vrijheid op geestelijk gebied en sociale rechtvaardigheid. Zou persoonlijke vrijheid op geestelijk gebied niet het recht op vrije partnerkeuze en het recht om samen te leven met je partner kunnen inhouden? En sociale rechtvaardigheid houdt volgens de partij in dat de overheid gelijke kansen voor iedereen moet scheppen. Door kansarme immigranten van te voren al niet toe te laten, worden er geen gelijke kansen geboden.

Verder pleit de VVD voor Europese regelingen voor huwelijksmigratie en toelating. Uit het betoog blijkt dat de VVD vindt dat er moet een eind komen aan het ontduiken van de Nederlandse regels voor huwelijksmigratie via de zogenaamde Europaroute. Op Europees niveau moet geregeld worden dat partners en familieleden van EU-onderdanen die zelf geen EU-nationaliteit hebben, vallen onder het toelatingsbeleid inzake huwelijks- en gezinsmigratie van de lidstaat waar zij ten tijde van de migratie verblijven. De minister moet volgens Van der Burg gaan pleiten voor Europese minimumnormen voor toelating. De VVD vindt dat die identiek moeten zijn aan de Nederlandse toelatingseisen. Deze stellingname komt overeen met wat er in de publicatie van de Teldersstichting wordt aangegeven. Veel van de aanbevelingen die daarin gedaan worden, betreffen een Europees migratie- en integratiebeleid.

Dat discriminatie volgens de VVD bestreden moet worden, komt in de publicaties en in het debat een aantal keer naar voren. Zo antwoordt Van der Burg op de vraag van Dibi (GL) of het verbod op neef-nicht-huwelijken voor iedereen in Nederland geldt of alleen maar voor importbruiden: 'Wat ons betreft geldt dat verbod dan integraal, want wij maken geen onderscheid.' En wanneer Fritsma (PVV) door Verdonk (TON) wordt beschuldigd van discriminatie en hij dat zelf ontkent, wil Van der Burg deze kwestie ophelderen: 'Als een kind van een ouder met alleen de Turkse nationaliteit en een kind van ouders met een puur Nederlandse nationaliteit dezelfde fout begaan, dan gaat die ouder met de Turkse nationaliteit de gevangenis in?' Fritsma bevestigt dit, waarop Van der Burg stelt: 'Volgens mij maakt de heer Fritsma dan onderscheid. Dan discrimineert hij.' In het antwoord van Van der Burg schemert afkeuring door. Dat past geheel bij de inhoud van alle publicaties; het bestrijden van discriminatie komt overal in terug. Dat de VVD grote waarde hecht aan het bestrijden van discriminatie, blijkt ook uit het VVD-uitgangspunt 'gelijkwaardigheid'. In de uitleg van dat uitgangspunt op de website² staat letterlijk dat discriminatie uit den boze is.

6.4 PVV

De PVV is een politieke partij die zichzelf als liberaal beschouwt. De partij heeft niet net zoals de andere partijen een aantal kernwaarden of uitgangspunten geformuleerd van waaruit gewerkt wordt. De partij heeft wel een aantal standpunten bekend gemaakt, waarvan een groot deel anti-islamitisch is. Daarnaast heeft de partij de volgende standpunten:

- De belastingen moeten omlaag en de overheid moet krimpen;
- De lidstaten van de Europese Unie dienen zoveel mogelijk soevereiniteit te behouden;
- Er moeten verdere vormen van democratisering komen;
- In de zorg moet de nadruk liggen op toegankelijkheid en menswaardigheid;
- Er moeten hoge minimumstraffen en hogere maximumstraffen komen tegen misdrijven;
- De discussie over het onderwijs dient zich toe te spitsen op een herstel van het curriculum.

Voor de PVV betekent integratie 'kiezen voor de Nederlandse samenleving'.

De PVV heeft in verschillende documenten én op de website haar visie op het integratievraagstuk uiteen gezet. Belangrijke onderwerpen die in de documenten terug komen zijn:

- Beperken van immigratie
- Terugdringen van 'islamisering'
- Hoe om te gaan met criminele immigranten

² <http://www.vvd.nl/index.aspx?ChapterID=1159>

Deze onderwerpen komen in elk document weer terug. Ook worden in elk document dezelfde maatregelen genoemd die de partij met betrekking tot deze onderwerpen wil nemen. De PVV is daar dus heel consequent in.

6.4.1 Beperken van immigratie

In het debat komt de PVV dan ook voornamelijk te spreken over bovenstaande onderwerpen. Ze komen terug in vragen aan andere partijen én in het eigen betoog. Zo komt Fritsma in zijn betoog onder andere te spreken over immigratie. De PVV vindt dat de integratieproblemen niet opgelost kunnen worden, zolang 'massa-immigratie' nog door gaat. De partij noemt het 'dweilen met de kraan open' en pleit voor het beperken van immigratie door het stopzetten van 'reguliere immigratie vanuit moslimlanden'.

Dit pleidooi komt overeen met wat in het 'Immigratieplan' van de PVV is geschreven. Ook daarin wordt gesteld dat de toestroom van immigranten te groot is. In het plan worden verschillende maatregelen genoemd om de immigratie te beperken, waaronder een immigratiestop van ten minste vijf jaar voor gezinsvorming- en hereniging voor niet-westerse allochtonen. Dit idee wordt ook genoemd in de publicatie 'Klare wijn', in het verkiezingsprogramma en in de onafhankelijkheidsverklaring.

6.4.2 Hoe om te gaan met criminele immigranten

Over de vraag hoe om te gaan met criminele immigranten is de partij in eerste instantie consistent. Fritsma bespreekt in het debat een driestappenplan om criminele immigranten aan te pakken. Het idee van dit stappenplan is terug te vinden in de publicatie 'Klare wijn' en in het verkiezingsprogramma van de PVV. Maar vervolgens is de partij minder consistent. Onderdeel van het stappenplan is namelijk dat ouders van criminele allochtone jongeren wel een gevangenisstraf krijgen, maar ouders van criminele autochtone jongeren die dezelfde misdaad hebben gepleegd, niet. In tweede instantie, en na een heftige discussie met de rest van de Tweede Kamer, trekt de partij dit plan terug. Want, zo stelt de partij, gevangenisstraffen moeten voor iedereen gelijk zijn. De partij verandert hier dus van standpunt en is op dit punt dus niet consequent.

6.5 GroenLinks

GroenLinks is een politieke partij die over het algemeen als een progressief socialistische milieupartij wordt gezien, maar ook als een partij die zowel liberale als socialistische elementen in zich heeft. Bij het innemen van partijstandpunten gaat de partij uit van de volgende idealen:

- Democratie
- Respect voor natuur en milieu
- Sociale rechtvaardigheid
- Internationale solidariteit

6.5.1 Emancipatie

Voor GroenLinks staat integratie gelijk aan 'emancipatie'. In verschillende documenten over het integratievraagstuk én op de website van GroenLinks is emancipatie dan ook het belangrijkste onderwerp. Het wordt in het verkiezingsprogramma uit 2006, op de website én in de integratienotitie gezien als dé oplossing van het integratievraagstuk. Het gaat de partij daarbij om de emancipatie van het individu, ongeacht herkomst, religie, leeftijd, sekse of seksuele voorkeur. Niemand hoeft zich wat GroenLinks betreft geheel aan te passen aan de Nederlandse cultuur; iedereen moet de ruimte krijgen om zijn eigen weg te kiezen.

Ook in het debat wordt het onderwerp emancipatie meerdere malen door GroenLinks naar voren gebracht; de heer Dibi komt in het debat fel op voor gelijke rechten voor autochtonen en allochtonen. Dibi vraagt bijvoorbeeld aan Van Toorenburg (CDA) of zij ook vindt 'dat wij in een democratische rechtsstaat met wetten moeten komen die voor iedereen gelden'. Ook vraagt hij aan Van der Burg (VVD) of het verbod op neef-nicht-huwelijken voor iedereen in Nederland geldt of alleen voor importbruiden. En zo is de

partij in het debat fel tegen aparte straffen voor aparte doelgroepen. Verder pleit Dibi in het debat voor het geven van kiesrecht voor de provinciale en landelijke verkiezingen voor mensen die legaal en al minimaal vijf jaar in Nederland verblijven. Hij pleit dus voor gelijke politieke rechten voor elke inwoner van Nederland: ook dat past bij de emancipatiegedachte. Tevens past dit pleidooi bij het ideaal 'democratie' uit het beginselprogramma van GroenLinks. Onder het ideaal 'democratie' verstaat de partij ook gelijke politieke rechten voor alle ingezetenen.

6.5.2 Wederkerigheid

Een ander belangrijk onderwerp in de documenten van GroenLinks is wederkerigheid. GroenLinks vindt net als het CDA dat immigranten hard moeten werken om te integreren: ze moeten de taal leren, kennisnemen van en respect tonen voor de wetgeving, cultuur en geschiedenis van Nederland. Maar tegelijkertijd moet de samenleving nieuwkomers ook verwelkomen. Immigranten moeten kunnen rekenen op gelijke kansen en op een rechtvaardige behandeling. Dit idee past bij het GroenLinks-ideaal 'sociale rechtvaardigheid'. Door iedereen gelijke kansen te bieden en iedereen rechtvaardig te behandelen, komt een rechtvaardige verdeling van macht, kennis, bezit, arbeid en inkomen weer een stapje dichterbij. Dit idee komt ook tot uiting in het debat, wanneer Dibi zich in zijn betoog afvraagt wanneer allochtonen nu eindelijk hun koffer eens neer mogen zetten. Hij stelt dat allochtonen nog altijd net iets anders behandeld worden dan autochtonen en vindt dat daar iets aan gedaan moet worden. Allochtonen zijn volgens Dibi op een gegeven moment gewoon Nederlander en moeten dan ook net zoals alle andere Nederlanders behandeld worden. Hij pleit dus voor een rechtvaardige behandeling en sluit daarmee aan op de publicaties en idealen van GroenLinks.

7. Conclusie en discussie

Integratie is een vaag begrip. En zoals minister Van der Laan al aangaf: 'Er bestaan veel verschillende meningen over wat precies het probleem is en waar het naar toe moet.' Het CDA verstaat onder integratie 'economische en maatschappelijke zelfredzaamheid', voor de PVV betekent het 'kiezen voor de Nederlandse samenleving'. Voor GroenLinks staat integratie gelijk aan emancipatie; de PvdA vindt dat integratie over het overbruggen van sociaal-economische verschillen en taalproblemen gaat, maar dat het daarnaast ook een culturele dimensie heeft. De VVD heeft weer een andere definitie, namelijk 'het op eigen benen staan, volwaardig participeren en meehelpen de samenleving in stand te houden en uit te bouwen'. Vijf verschillende definities, die allemaal ruim geformuleerd zijn. Onder deze definities kunnen nog steeds verschillende dingen worden verstaan.

Dat blijkt ook wel uit de grote hoeveelheid verschillende onderwerpen die in het debat en op papier worden gekoppeld aan integratie. De onderwerpen variëren van samen sporten tot inburgeringscursussen, van salafistische imams tot het neerzetten van koffers en van discriminatie op de arbeidsmarkt tot huwelijksimmigratie.

Kijkend naar de koppeling tussen de achtergrond van de partijen, de standpunten op papier en het debat, kan gezegd worden dat sommige ideeën geformuleerd op papier en geuit in het debat niet helemaal blijken te passen bij de ideologie van de partijen. En soms worden in het debat andere uitgangspunten gehanteerd dan op papier. Ook komt het zelfs voor dat in het debat van standpunt wordt veranderd. Daarnaast wordt er een aantal keer met ferme taal een standpunt verwoord, maar als er vragen over worden gesteld, worden er of geen antwoorden gegeven of antwoorden die elkaar tegenspreken.

Er is dus geenszins sprake van één vloeiende lijn tussen partij-ideologie, standpunten op papier en het debat. En dat maakt het integratiedebat er niet makkelijker op; voor de partijen niet, maar ook voor de burgers niet.

Nu besef ik mij heel goed dat ik slechts één debat heb geanalyseerd en dat ik in dat debat slechts naar drie thema's heb gekeken. Het kan natuurlijk zo zijn dat een aantal ideeën en standpunten uit de publicaties al in eerdere debatten zijn besproken en dat ze daarom niet in dit debat aan de orde zijn gekomen. Of dat de standpunten die verwoord zijn in publicaties van een aantal jaar geleden, inmiddels zijn veranderd. Daarnaast besef ik ook dat partijen in een debat slechts beperkt de tijd hebben om hun verhaal uit de doeken te doen en dat ze daarbij ook deels afhankelijk zijn van de hoeveelheid en soort vragen die er door andere partijen worden gesteld.

Het zou daarom in eerste instantie aan te bevelen zijn om het complete debat te analyseren. Verder kan het heel interessant zijn om meerdere debatten over integratie te bestuderen. Dan kan gekeken worden welke onderwerpen de afgelopen tijd aan de orde zijn gekomen, of standpunten in de loop der tijd zijn veranderd en dan wegen bovenstaande beperkingen minder mee. Ook is het interessant om debatten van verschillende jaren te nemen en die te analyseren. Daarbij kan dan ook gekeken worden naar maatschappelijke gebeurtenissen, belangrijke publicaties en de veranderende beleidsframes. Want een discourse, zoals een debat, staat nooit op zichzelf. Die wordt altijd beïnvloed door de context.

Literatuur

Krantenartikelen

- De kiezer geeft, de kiezer neemt. De Volkskrant. 22 november 2006.
- CDA rapporteert over integratie, maar wat wil de partij? Trouw. 26 november 2008.
- CDA wil strenge eisen voor 'importbruiden' en kanslozen weren. De Volkskrant. 26 november 2008.

Artikelen

Van Dijk, T.A. (1993) Principles of critical discourse analysis. Discourse and Society, vol. 4, pp. 249-283.

Boeken

Arentsen, M. & W. Trommel (2008) Moderniteit en overheidsbeleid. Hardnekkige beleidsproblemen en hun oorzaken. Uitgeverij Coutinho, Bussum

Blommaert, J. (2005) Discourse. A critical introduction. Cambridge University Press, Cambridge

Lucardie, P. (2007) Nederland stromenland. Een geschiedenis van de politieke stromingen. Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen

Riel, C.B.M. van (2003) Identiteit en organisatie. Recente inzichten in corporate communication – theorie en praktijk. Academic Service, Schoonhoven. P. 83

Shadid, W. (2008) De multiculturele samenleving in crisis. Essays over het integratiedebat in Nederland. P.110

Snel, E. & P. Scholten. (2008) Integratie: van gastarbeiders tot het multiculturele drama. In: Arentsen, M. & W. Trommel (2008) Moderniteit en overheidsbeleid. Hardnekkige beleidsproblemen en hun oorzaken. Uitgeverij Coutinho, Bussum.

Spijkerboer, T. (2007) Zeker weten. Inburgering en de fundamenten van het Nederlandse politieke bestel. SDU Uitgevers, Den Haag.

Titscher, S., M. Meyer, R. Wodak & E. Vetter. (2000) Methods of Text and Discourse Analysis. SAGE Publications, London. P. 146

Internet

- <http://web01.depers.nl/binnenland/68196/Bos-had-niet-imago-premier.html>
- <http://standpunten.groenlinks.nl/integratie>
- <http://www.cda.nl/standpunten+van+a+tot+z.aspx?I=154>
- <http://www.vvd.nl/index.aspx?FilterId=974&ChapterId=1148&ContentId=2403>
- <http://www.mensenpolitiek.nl/stromingen/politekspectrum/links.htm>
- <http://www.rug.nl/dnpp/politiekePartijen/groenLinks/beginselProgrammas/begprog92.pdf>
- <http://www.rug.nl/dnpp/politiekePartijen/vvd/beginselProgrammas/conbegverk08.pdf>
- <http://www.cda.nl/Default.aspx?tabid=58>
- <http://www.rug.nl/dnpp/politiekePartijen/groenLinks/beginselProgrammas/begprog92.pdf>
- <http://www.mensenpolitiek.nl/stromingen/partijen/vvd.htm>
- http://allochtonen.weblog.nl/allochtonen/files/perssamenvatting_wirapportintegratie.doc
- <http://www.rug.nl/dnpp/politiekePartijen/PvV/verklaring.pdf>

- http://www.pvv.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=716&Itemid=121
- http://www.pvv.nl/index.php?option=com_deepockets&task=contShow&id=362&Itemid=22
- <http://www.vvd.nl/index.aspx?ChapterID=1159>
- www.teldersstichting.nl
- http://www.justitie.nl/onderwerpen/recht_en_rechtsbijstand/Kernwaarden/
- <http://www.cda.nl/documenten/VKP.pdf>
- http://www.vvd.nl/ReadFile.aspx?ContentID=5272&ObjectID=88678&Type=1&File=0000003435_Verkiezingsprogramma_klein.pdf

Overige publicaties

- Integratie op waarden geschat. Een studie naar remmende en stimulerende krachten. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. 2008.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2007) Identificatie met Nederland. Amsterdam/Den Haag. Amsterdam University Press. P. 13 – 14
- Het Nederland van morgen. Verkiezingsprogramma PvdA 2006.
- Partijbestuur van de Partij van de Arbeid. 2009. Verdeeld verleden, gedeelde toekomst. Resolutie Integratie.
- Immigratie en integratie. VVD Tweede Kamer fractie/Henk Kamp. 12 november 2007.
- Onafhankelijkheidsverklaring Groep Wilders. 2005.
- Het hoofd koel, het hart warm; integratie door emancipatie. GroenLinks. 2004.

Het geanalyseerde debat betreft het debat rondom het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (31700-XVIII) op 2 en 4 december 2008. Het uitgeschreven debat is gevonden via <http://parlando.sdu.nl>.